

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vývoj stranického systému Slovenské republiky
1993-2010

Lukáš Bechyně

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Vývoj stranického systému Slovenské republiky
1993-2010**

Lukáš Bechyně

Vedoucí práce:

Mgr. Ľubomír Lupták, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Ľubomíru Luptákovi, Ph.D, za jeho rady a vstřícnost.

Obsah

1	Úvod	6
2	Teoretická východiska	9
2.1	Typologie stranických systémů	9
2.1.1	Dvoustranické systémy	9
2.1.2	Systém predominantní strany	9
2.1.3	Umírněný pluralismus	10
2.1.4	Polarizovaný pluralismus	11
2.1.5	Atomizovaný systém	12
2.2	Koncept konfliktních linií	12
2.2.1	Socioekonomická konfliktní linie transformace	13
2.2.2	Nacionalistická konfliktní linie transformace	14
3	Vývoj stranického systému	15
3.1	Volby do Slovenské národní rady 1992	15
3.2	Období první dominance HZDS	16
3.3	Volby do Národní rady Slovenské republiky 1994	17
3.4	Období druhé dominance HZDS	18
3.4.1	Vladimír Mečiar a politika HZDS	19
3.4.2	Opoziční tábor a volební reforma z roku 1998	20
3.5	Volby do Národní rady SR 1998	21
3.5.1	Situace před volbami 2002	24
3.6	Volby do Národní rady SR 2002	25
3.6.1	Vláda po volbách 2002	27
3.6.2	Situace opozičních stran	29
3.6.3	Rozklad stran a vládní koalice	29
3.7	Volby do Národní rady SR 2006	31
3.7.1	Strana Směr, vítěz voleb, vládní koalice	34
3.8	Volby do Národní rady SR 2010	35
4	Zhodnocení vývoje stranického systému a jeho kategorizace	38
4.1	Éra mečiarismu – období v letech 1992 – 1998	38
4.1.1	Stranický systém	38
4.1.2	Konfliktní linie	40
4.2	Období 1998 – 2002	41
4.2.1	Stranický systém	41
4.2.2	Konfliktní linie	41
4.3	Období 2002 – 2006	42
4.3.1	Stranický systém	42
4.3.2	Konfliktní linie	42
4.4	Období 2006 – 2010	43
4.4.1	Stranický systém	43
4.4.2	Konfliktní linie	43
4.5	Období po roce 2010	44
5	Závěr	45
	Seznam zkratk	47
	Seznam použité literatury	48
	Seznam internetových zdrojů a pramenů	50
	Resumé	53
	Příloha	54

1 Úvod

Pro svou práci jsem si vybral vývoj stranického systému Slovenské republiky. Toto téma mě zaujalo, protože problematiku vývoje samostatné SR považuji za zajímavý případ přechodu k demokracii. Obě země prošly podobným historickým vývojem, ale po rozpadu ČSFR šla každá země svou cestou. Proto jsem se rozhodl, zmapovat cestu jakou šla stranická scéna SR. Ve své práci budu užívat kvalitativních metod výzkumu. Předložená práce tedy bude případovou studií časově a tematicky ohraničeného fenoménu. Abych dodržel kritérium dostatečného kontextu událostí, budou v práci zmíněny již volby v roce 1992, přestože tématem je období 1993 – 2010 (Drulák a kol. 2010: 32 – 35).

Slovenská republika jako jedna ze zemí postkomunistického prostoru prošla během posledních dvou desetiletí velmi dynamickou proměnou. S pádem komunismu přichází možnost etablování nových politických stran, které mohou legálně existovat a vytváří se svobodná politická soutěž.

Významným datem pro mou práci je 1. leden 1993 kdy dochází k rozdělení Československa a vzniká samostatná Slovenská republika. V rámci tohoto rozdělení můžeme začít hovořit také o samostatném stranickém systému, který dříve fungoval v rámci federace. Ten ve zkoumaném období 1993 – 2010 projde několika fázemi a cílem mé práce je tyto fáze zmapovat a na základě teoretických východisek Giovanni Sartoriho systém kategorizovat. Hypotézou, kterou se budu pokoušet ověřit je, že stranický systém SR lze ve zkoumaném období převážně definovat jako umírněný pluralismus. Práce od začátku počítá s možností, že v různých fázích vývoje systému nebude kategorizace stejná. Především v období mečiarismu, kdy systému výrazně dominovala HZDS, se s největší pravděpodobností nebude plnit výše uvedený předpoklad.

V první části práce bude představena Sartoriho typologie stranických systémů nutná pro následné hodnocení případu.

Popsány budou všechny typy, abych mohl jasně říci, proč byl mnou zkoumaný případ zařazen, tak jak byl. Využit bude také koncept konfliktních linií Steina Rokkana. Předpokladem je, že tento koncept bude pomáhat při analýze vzniku nových stran. Dalším předpokladem je, že využití najde především modifikovaný koncept cleaveges jako konfliktní linie transformace Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka. Autoři jich rozlišují několik. Pro své účely využiji především koncepty socioekonomické a nacionalistické konfliktní linie. Zmíněna samozřejmě také bude konfliktní linie mezi mečiarovským a antimečiarovským táborem, která významně ovlivňovala podobu stranické scény především v 90. letech (Hloušek, Kopeček 2004: 34 – 48).

V druhé části, která bude pro mou bakalářskou práci stěžejní, budu metodou deskripce mapovat vývoj stranického systému SR. V této kapitole se již budu zabývat konkrétními politickými stranami a jejich genezí.

Ve vybraném období proběhly volby do Národní rady Slovenské republiky celkem pětkrát. Začnu však už u voleb v roce 1992. Tehdy ještě voleb do Slovenské národní rady, kdy před volbami Vladimír Mečiar velmi chytře využíval nacionalistické rétoriky a argument o osamostatnění Slovenska ke zvýšení volebního zisku jeho nově založené HZDS. Tyto volby jsou pro mou práci důležité, protože ustavují podobu stranické scény v roce 1993, kde začíná mnou sledované období (Kopeček 2006a: 117). Budu se tedy věnovat oběma obdobím dominance HZDS ve stranickém systému a analyzovat příčiny enormních volebních výsledků. Následně bude prozkoumáno období vlád pod vedením Mikuláše Dzurindy a jejich význam pro směřování Slovenské politiky. Důležitou fází ve vývoji stranického systému byla také fragmentace SDL. Po ní následoval vzestup politické strany Směr Roberta Fica, která vykazuje určité paralely s HZDS. Například silná pozice předsedy strany nebo enormní volební zisky.

Svou roli v kolísání volebních výsledků sehrála také volatilita charakteristická pro postkomunistický prostor. V němž kromě ČR země jako Chorvatsko nebo Rumunsko projevují velkou míru nestability voličské základny a politických stran. Do této skupiny zemí s nestabilními volebními výsledky spadá i Slovensko (Bielasiak 2002).

Kromě volebních výsledků a grafů k jednotlivým volbám bude práce obsahovat charakteristiky významných stran pro zkoumaná období. Pozornost bude věnována samozřejmě také vládním koalicím, jejich složení a politice.

Ve třetí části budu na jednotlivá období aplikovat teoretické přístupy a proběhne samotná kategorizace. Zda proběhl nějaký posun v rámci konfliktních linií a jestli systém odpovídá některému ze Sartoriho modelů.

2 Teoretická východiska

2.1 Typologie stranických systémů

Giovanni Sartori ve svém díle vymezuje pět stranických systémů. Ještě než přijde na řadu jejich popis, je nutno zmínit jaká kritéria jsou pro definování těchto systémů použita. Důležité kritérium, které ve svém díle Sartori nazývá kritériem irelevance, nám pomáhá filtrovat politické strany. Strany je možné označit za irrelevantní, pokud nemají žádný koaliční potenciál nebo případně vyděračský potenciál. Relevantními jsou tedy strany s významem pro tvorbu koalic nebo strany s potenciálem ovlivňovat tvorbu koalic. A právě na základě počtu a ideologické vzdálenosti relevantních stran v systému můžeme určit jeho typ (Sartori, 2005: 126 – 130).

2.1.1 Dvoustranické systémy

Sartori pokládá bipartismus za nejznámější kategorii. Jak už nám název říká, jedná se o systém dvou dominantních stran, které se v různých intervalech střídají u moci, protože jejich volební zisky jsou dostačující, aby po volbách sestavili jednobarevnou vládu. Ovšem kritérium střídání u vlády nelze aplikovat příliš striktně. Autor upozorňuje, že důležitým pojmem v bipartismu je *alternace*. „*Alternaci* bychom měli chápat spíše jako předpoklad *očekávání* než vlastního střídání vlád“ (Sartori 2005). Takže v praxi jde především o možnosti obou stran, kdy jedna je ve volbách schopna porazit druhou. Nejznámějšími příklady pro tento typ jsou USA a Velká Británie.

2.1.2 Systém predominantní strany

Charakteristika toho systému se váže, jak název říká hlavně k jedné straně. Musíme však rozlišovat, jestli se jedná o stranu dominantní nebo predominantní a nezaměňovat je. Myšlenka dominantní strany podle Maurice Duvergera spočívá ve dvou charakteristických znacích. Prvním znakem je kontinuální vysoká volební úspěšnost. Jako příklad je uvedeno, že strana je alespoň ve třech po sobě jdoucích volbách silnější než ostatní strany.

Druhým znakem je její ideologie a její postoje, které jsou veřejností též vnímány jako dominantní (Novák 1997: 161 – 163). Na rozdíl od dominantní strany, predominantní strana je taková, která ve volbách získává absolutní většinu mandátů a je schopna vládnout sama. Toto kritérium je upraveno pro země, kde dokáže vládnout menšinová vláda, tudíž strana nutně nepotřebuje absolutní většinu mandátů. Sartori zde hovoří o Norsku, Švédsku a Dánsku. Tento systém je zařazen mezi soutěživé systémy navzdory tomu, že v něm nedochází ke střídání stran u moci. Je tomu tak, protože politická opozice legálně a legitimně existuje. Tudíž k radikální změně v systému stačí, aby voličský zisk predominantní strany klesl do té míry, že by potřebovala vládnout v koalici (Sartori 2005: 208 – 210).

2.1.3 Umírněný pluralismus

Autorem nazývaný též jako omezený pluralismus. Jeho definování z hlediska kritérií nastíněných v úvodu kapitoly tedy počtu relevantních stran a ideologické vzdálenosti bude vypadat následovně. Počet relevantních stran v tomto systému se bude pohybovat mezi třemi až šesti relevantními stranami. Systém není příliš polarizovaný, takže v něm nenajdeme výrazné antisystémové strany. Naopak má stranický systém tendenci být dostředivý. Dalším charakteristickým znakem je existence koalic a snaha menších stran neodevzdat veškerou moc jedné dominantní straně. Projevuje se zde tedy silná tendence participovat na moci. V predominantním systému jsou ostatní strany více apatické, protože šance získat moc je mnohem menší. V rámci tohoto systému lze hovořit o podobnosti s alternací v bipartismu s tím rozdílem, že zde místo stran alternují koalice.

Kritérium koalic je natolik silné, že existence menšinových vlád v tomto systému je omezená, protože tyto vlády jsou zpravidla slabé (Sartori 2005: 185 – 190). Autor jako příklady označuje Spolkovou republiku Německo, Belgii nebo Švýcarsko.

2.1.4 Polarizovaný pluralismus

Z hlediska počtu sám autor uvádí, že se systém pohybuje kolem pěti, šesti a více stran. Zohledňuje se samozřejmě také ideologická vzdálenost. Ovšem u tohoto systému Sartori hovoří o osmi znacích polarizovaného pluralismu.

Prvním je existence antisystémových stran. Mluví zde zejména o komunistické nebo fašistické antisystémové opozici.

Druhým znakem je přítomnost takzvaných dvoustranných opozicí. Dvoustrannou opozicí rozumíme situaci, kdy strany v opozici jsou si ideologicky vzdálené a nepřichází v úvahu, že by mohly spojit síly a navrhnout se společně jako alternativu k vládnoucí straně. Část opozice je tedy ideologicky blíže vládnoucí straně než druhé části opozice.

Třetím znakem jsou politické strany umístěné ve středu politického spektra. Obsazení středu podle autora napomáhá extremismu, protože odrazuje od středovosti, takže systém získává odstředivou tendenci.

Čtvrtý znak souvisí s obsazením středu. Dochází k polarizaci a ideologická vzdálenost mezi stranami v systému se zvětšuje.

Pátý znak se vztahuje k předešlému. Jelikož jednotlivé znaky plní systém odstředivou tendencí, tak ta převažuje nad dostředivými tendencemi a tvoří pátý znak polarizovaného pluralismu.

„Šestou vlastností polarizovaného pluralismu je jeho milé *ideologické rozstrukturování*“ (Sartori 2005). Situace kdy v systému strany proti sobě bojují především ideologickým argumenty a to dokonce i strany s podobnou ideologií. Autor zde používá teplotní metaforu, kdy jedna strana své ideologii skutečně věří a proti ní stojí strana s vlažnou vírou ve stejnou ideologii.

Sedmý znak tvoří přítomnost nezodpovědné opozice. Opět se dostáváme k bodu, kdy je obsazen střed. Pro vládnoucí koalici jsou tedy přijatelné prakticky jen pravostředové případně levostředové strany. Přístup do vlády je proto omezen.

Extrémní strany se tedy dostávají do pozice, kdy nemají prakticky možnost stát se alternativou a nejsou nuceny být zodpovědnou opozicí. Tvoří tedy opozici k celému systému a odmítají se s ním ztotožnit.

Osmou vlastnost autor nazývá *politikou trumfování*. Tedy situace kdy strany v rámci snahy maximalizovat svůj volební zisk slibují stále více než ostatní strany (Sartori 2005: 135 – 146).

2.1.5 Atomizovaný systém

Je vlastně zbytkovou třídou, kde je stran velké množství a není potřeba tyto strany přesně počítat a určovat jejich relevanci. V tomto druhu systému jedna strana nemá znatelný vliv na žádnou jinou stranu ani celkovou podobu systému (Sartori 2005: 131).

2.2 Koncept konfliktních linií

S konceptem konfliktních linií přichází Stein Rokkan a Seymour Lipset v díle *Party systems and voter alignments* z roku 1967. Pojem bývá však spojován především s Rokkanovým jménem.

Pro tuto teorii je charakteristické, že vznik politických stran a vlastně celých stranických systémů odvozuje od vazeb mezi obyvateli daného státu s politickými stranami, které reprezentují jejich zájmy. Tyto skupiny voličů podporující určitou stranu autor nazývá segmenty. Nutno poznamenat, že koncept byl vypracován na příkladech zemí Západní Evropy. V postkomunistických zemích procházejících tranzicí jsou podmínky trochu odlišné.

Klasický koncept obsahuje 4 konfliktní linie. První je konfliktní linie mezi centrem a periferií. Tato konfliktní linie může pomoci utvářet etnicky založené nebo nacionální strany v rámci větších územních celků. Druhou konfliktní linií je linie církev-stát. Tato linie determinuje především vznik stran odkazujících ke křesťanským hodnotám. Třetí je linie konfliktu mezi městy a venkovem. Na její platformě vznikají agrární a zemědělsky zaměřené strany, jež jsou podporovány především obyvateli venkova. Poslední konfliktní linie a Rokkanem označována jako nejdůležitější je vlastník versus pracující. Můžeme tedy snadno odhalit, že vede ke vzniku sociálnědemokratických nebo případně socialistických stran (Hloušek, Kopeček 2004: 34 – 38).

Prostředí postkomunistického režimu je specifické a nelze na něho přímo a snadno aplikovat klasické Rokkanovy konfliktní linie. Jaké jsou tedy v tomto prostředí podmínky? Charakteristickým znakem těchto systémů je volatilita, čili nedisciplinovanost voličů. Politické strany mohou jen v malém množství případů počítat se stabilní voličskou základnou. Dalším faktorem je negativní identifikace voličů. Volič si není jistý, kterou stranu by chtěl volit, ale přesně ví, kterou volit v žádném případě nebude. Nedochozí zde k vnitřní identifikaci voliče se stranou, kdy jí daný volič dává hlasy konstantně pro její tradici a východiska. Stranu volič vybírá na základě toho, jak se v daném období vymezí vůči ostatním. Důraz tedy není kladen na vizi, ale aktuální a atraktivní témata (Walter 1996: 24 – 25). V tomto prostředí lze tedy identifikovat jisté anomálie, které směřují k vytvoření specifické konfliktní linie. Autoři Hloušek a Kopeček tuto specifickou konfliktní linii nazývají linií transformace. Jako důležitou odlišnost shledávají její politický charakter, kdy je vnesena politickými stranami přímo do politického soupeření. Naproti tomu Rokkanovo pojetí konfliktních linií je spíše sociologické.

V průběhu demokratizace dochází k další diferenciaci linie transformace a lze hovořit o socioekonomické konfliktní linii transformace a nacionalistické konfliktní linii transformace. Významná je především mobilizační síla těchto linií.

2.2.1 Socioekonomická konfliktní linie transformace

Jak již bylo uvedeno výše, tato konfliktní linie obsahuje odlišnost od klasické podoby vlastník – pracující. Už v názvu můžeme vidět, klíčový aspekt klasického pojetí, kdy konflikt tvoří třídní příslušnost. Komunismus a jeho následný pád narušuje toto ekonomické třídní uspořádání. V transformujících se státech docházelo k významným ekonomickým a sociálním změnám. Přirozeně existují lidé, kterým se podařilo během těchto změn výrazně získat.

Na straně druhé můžeme najít jedince, kteří touto změnou byli poznamenáni spíše negativně, a jejich postavení se zhoršilo. Autoři hovoří o pojmech *winner* a *losers*. Na základě těchto faktů se generují politické strany. Liberální, které podporují tržní ekonomiku. Protipól tvoří sociálnědemokratické strany poukazující především na negativní dopady ekonomické tranzice. Na Slovensku však není tato linie zcela dominantní. Významnou roli hraje též nacionalistická konfliktní linie (Hloušek, Kopeček 2004: 48 – 51).

2.2.2 Nacionalistická konfliktní linie transformace

Tento koncept má svou esenci již v Rokkanově pojetí konfliktních linií a to konkrétně v linii centrum versus periferie. Klíčovým faktorem pro vznik této linie je identita. Identifikace jedince s národem, etnikem nebo příslušnost k nějakému náboženství. V postkomunistické Evropě můžeme snadno nalézt případy pramenící z historie, kdy existují silné zájmy o vytvoření vlastního národního státu.

Autoři popisují tři možné příčiny vzniku nacionalistické konfliktní linie. První příčinou rozumí existenci minoritního etnika či specifického regionu. Tato příčina se přirozeně nabízí, protože s jejími příklady se setkáváme po celém světě, ať se jedná o Katalánsko, Quebec nebo snahy Palestinců či Kurdů. Abychom se drželi výzkumu Slovenska, lze jako významné minoritní etnikum označit slovenské Maďary.

Druhou příčinou, která v zásadě vzniká na základě historických zkušeností, je existence sousedního státu nebo národa, který je tradičně vnímán jako nepřítel. Autoři jako příklady uvádějí Německo pro určitou část Čechů nebo Maďarsko pro některé Slováky. A konečně třetí příčinou shledávají existenci fundamentálního sporu o podobu státu. Svou roli sehrála nacionalistická konfliktní linie i v rámci Slovenska, kde se s nacionálním apelem vystupoval Vladimír Mečiar (Hloušek, Kopeček 2004: 51 – 53).

3 Vývoj stranického systému

3.1 Volby do Slovenské národní rady 1992¹

Klíčovou událostí pro volby v roce 1992 byl odchod Vladimíra Mečiara z hnutí Veřejnost proti násilí (VPN). Toto hnutí hrálo podobnou roli jako Občanské fórum, tedy tvořilo volební opozici ke Komunistické straně. A stejně jako v ČR bylo nakonec rozpuštěno. Velká část voličů VPN se přesunuje k nově založenému Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS), jehož předsedou je právě Vladimír Mečiar. Kapitola začíná zmínkou o HZDS, protože ve volbách zvítězilo s vysokým volebním ziskem 37,3% a disponovalo téměř polovinou mandátů v Slovenské národní radě. HZDS získalo 74 ze 150 mandátů (Kopeček 2007: 107). Bylo tedy jasné, že výrazné vítězství samotné HZDS potřebnou většinu nezajistí. Přes tento fakt se Mečiar rozhodl, že se nebude dělit o moc a sestavil jednobarevnou menšinovou vládu. Ta byla v počátcích tolerována stranami SDL a SNS. Při hlasování o důvěře dostala tato vláda podporu 104 poslanců, takže kromě HZDS i hlasy SDL a SNS (Just 2004: 88).

SDL celým názvem Strana demokratické levice byla formací, která může být označena jako nástupce komunistické strany. Nutno ovšem poznamenat, že šlo o reformovaného nástupce s profilem sociálně-demokratické strany. Ve volbách 1992 však měla obtížnou pozici, protože levicový program kombinovaný s nacionální rétorikou zastávala i HZDS. Ta jí také poráží a SDL ve volbách končí na druhém místě (Hloušek, Kopeček 2010: 45). Volební zisk SDL byl 14,7% hlasů v přepočtu 29 mandátů (Statistický úřad SR 2013).

Druhým podporovatelem vlády HZDS byla Slovenská národní strana. SNS se odvolává na tradici SNS z doby před první světovou válkou. Do voleb v roce 1992 přicházela tato strana se silným apelem na Slovenskou samostatnost a zároveň kladla důraz na slovenský nacionalismus. Výrazným prvkem politiky SNS tedy byla orientace proti Čechům a Maďarům.

¹ Viz příloha č. 1 a č. 2. Zdrojem pro grafy jsou data Statistického úřadu SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>. Datum náhledu 15. 3. 2013.

Stejně jako pro SDL byl i pro SNS program vítězné HZDS problematický, protože též hlásal podporu národních zájmů a samostatné Slovensko. A opět stejně jako v případě SDL se tento problém se podepsal i na volebním zisku, kdy SNS získává 7,9% hlasů (Hloušek, Kopeček 2010: 222).

Kromě výše zmíněných stran uzavírací klauzuli překročily ještě dvě další uskupení. Křesťanskodemokratické hnutí (KDH) a koalice Maďarského křesťanskodemokratického hnutí (MKDH) se Spolužitím. KDH reprezentuje katolicko-konzervativní národní tradici. Díky vysoké religiozitě slovenského obyvatelstva a menší míře sekularizace mělo KDH dobré vyhlídky do nadcházejících voleb. Ve straně však došlo ke štěpení a odděluje se Slovenské křesťanskodemokratické hnutí (SKDH). Toto štěpení ukrajuje část volební podpory KDH, která končí ve volbách se ziskem necelých 9%. SKDH získává 3% a nepřekračuje ani uzavírací klauzuli (Hloušek, Kopeček 2010: 171).

Volby v roce 1992 můžeme na základě grafů zhodnotit jako jednoznačné vítězství HZDS, které bylo ještě umocněno téměř 24% propadlých hlasů. Do mnou zkoumaného období tedy HZDS vstupuje jako vládnoucí strana s podporou SDL a SNS.

3.2 Období první dominance HZDS

Spolupráce výše zmíněných stran vycházela z příhodné historické situace kladení základů nového státu. Po rozdělení Československa velmi brzy přicházejí potíže. SNS bylo sice ve vládě zastoupeno svým předsedou Ľudovítem Černákem, ale neexistovala koaliční smlouva. A právě s tímto požadavkem přichází za Mečiarom SNS i SDL. Požadavek obou stran je odmítnut a ty reagují ukončením podpory. Černák podává demisi. HZDS však potkaly i vnitrostranické potíže, kdy dochází ke konfliktu mezi Mečiarom a Milanem Kňažkem, který z HZDS odchází se skupinou poslanců. To HZDS oslabuje a je nucena na situaci reagovat. Přichází tedy nabídka ke koaličnímu vládnutí se SNS.

SNS se však také nevyhnula rozštěpení a navíc došlo k dalšímu oddělení části zákonodárců od HZDS. Tím ztrácí potřebnou většinu i koalice. Dalším faktorem působícím v neprospěch vlády je postoj prezidenta SR. Tehdejší prezident Kováč velmi ostře zkritizoval HZDS a Mečiar, jehož vládě byla následně vyslovena nedůvěra. Dochází k sestavení nové velmi nesourodé vlády, vedené do předčasných voleb Jozefem Moravčíkem. Zasedalo v ní SDL, KDH a také odštěpené strany z HZDS i SNS, které postupně vytvořily Demokratickou unii (DÚ). Vláda měla ještě podporu opozičního MKDH a Spolužití (Kopeček 2005: 462 – 463).

3.3 Volby do Národní rady Slovenské republiky 1994²

Předčasné volby byly opět úspěchem pro HZDS, které tentokrát kandidovalo v koalici s Rolnickou stranou Slovenska (RSS). Nelze však předpokládat, že tato marginální strana přinesla HZDS-RSS nějaké významné volební zisky. Koalice však získala 35% hlasů a ve volbách zvítězila.

Další stranou, která uspěla ve volbách a vstoupila do Národní rady, byl projekt původní SDL, která kandidovala v koalici jménem Společná volba (SV). Koalici tvořila čtveřice stran SDL, SDSS, SZS a HP SR³. Společná volba získala 10,4% hlasů a těsně překročila klauzuli pro čtyřčlenné koalice stanovenou na 10%. Tento nejistý volební výsledek, který koalice rozhodně neočekávala, mohlo zapříčinit několik věcí. Jednou z nich je změna jména krátce před volbami, druhá věc bylo vládnutí v široké Moravčíkově koalici a jako třetí příčina volební úspěch nové politické strany Sdružení dělníků Slovenska (ZRS). Tato radikálně levicová strana získala 7,3% hlasů a stala se potencionálním koaličním partnerem pro HZDS, což se také později naplnilo.

Ve volbách 1994 uspělo 7 stran. Zbývající strany tedy KDH získalo 10,1%, DÚ získalo 8,6%, Maďarská koalice (MK) sdružující 3 strany získala 10,2% a SNS 5,4% hlasů. Vítězná HZDS utvořila po volbách koalici se SNS a ZRS. Premiérem se stává Vladimír Mečiar a HZDS potvrzuje své dominantní postavení (Kopeček 2006a: 178 – 179).

² Viz příloha č. 3, č. 4. Zdrojem pro grafy jsou data Statistického úřadu SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>. Datum náhledu 15. 3. 2013.

³ SDSS – Sociálně demokratická strana Slovenska, SZS – Strana zelených na Slovensku, HP SR – Hnutí zemědělců Slovenské republiky.

3.4 Období druhé dominance HZDS

Proces sestavení vlády nebyl pro HZDS vůbec jednoduchý. Sestavení vlády zabralo více než dva měsíce, protože SDL odmítla nabídku HZDS k vytvoření vládní koalice. Proto je utvořena výše zmíněná koalice se SNS a ZSR, která se ujímá vlády na počátku listopadu 1994. V období mezi lety 1994 do roku 1998 dochází k celé řadě událostí, nezapadajících do modelu liberální demokracie. Právě tyto události dobře demonstrují povahu Mečiarova režimu. První z nich se udála hned při druhém zasedání parlamentu, kdy bylo jednání bojkotováno opozičními stranami. Bojkotu předcházelo rozdělení klíčových pozic a úřadů mezi členy vládnoucí koalice na prvním jednání. Tímto krokem došlo k omezení kontroly moci opozicí. Ukázalo se také, že vláda měla ambice měnit ústavu. Změny ústavního zákona by byla vláda schopna, pokud by disponovala třípětinovou většinou v parlamentu. Hovoříme zde tedy o 90 ze 150 mandátů. Vláda však disponovala podporou pouze 83 poslanců. Krátce poté přichází diplomatické varování od EU. Negativní postoj k nakládání s mocí zastával i prezident Kováč. Docházelo tedy ke sporům mezi prezidentem a vládou, které šly tak daleko, že Mečiar například požadoval prezidentovu rezignaci. Té měl napomoci i únos prezidentova syna v roce 1995, s cílem nejspíš Kováče zastrašit nebo zdiskreditovat v očích veřejnosti. Vyšetřování Interpolu následně vedlo k zjištění, že na únosu se podílely policejní složky Slovenské republiky a to konkrétně tajné služby. Vláda se uchýlovala k těmto krokům, protože pro odvolání prezidenta neměla koalice dostatečnou většinu v parlamentu. Prezident mohl být odvolán jedině v případě obvinění z protiústavního jednání nebo velezrady. Odvolání navíc muselo být potvrzeno jako v případě změny ústavy třípětinovou většinou NR SR (Fish, Kroenig: 2009: 596).

Období druhé Mečiarovy vlády je vnímáno jako doba utváření negativního obrazu Slovenska v očích zahraničí.

Což SR nijak neprospívalo, protože země měla zájem účastnit se evropského integračního procesu. Z prvního přístupového kola byla Slovenská republika vyřazena kvůli nesplnění kritérií stanovených od EU a NATO. Důvodem byla nestabilita státních institucí. Navíc v roce 1995 EU adresuje Slovensku demarši, protože je znepokojena situací v domácí politice (Henderson 2002: 41 – 45).

3.4.1 Vladimír Mečiar a politika HZDS

Vladimír Mečiar se rozhodl obklopit lidmi, kterým může důvěřovat, lidmi loajálními k HZDS. Jak je psáno výše. Vládní koalice si rozdělila důležité posty a během takzvané noci dlouhých nožů z 3. na 4. listopad proběhlo schválení mnoha kontroverzních návrhů. Jednalo se například o rušení privatizačních opatření předešlé Moravčíkovy vlády nebo odvolání vedení státní televize a rádia. Vedení těchto médií bylo nahrazeno lidmi vyhovujícími HZDS. Obrovský vliv na rozhodování měl samozřejmě premiér Vladimír Mečiar. Tehdejší člen HZDS František Gaulieder prohlásil, že Mečiar rozhodoval vše. Autoři jako Steven M. Fish označují jeho vládu jako monokratickou, kdy ministři jen poslouchají a plní, co se jim řekne. Jako příklad je uvedena televizní diskuse kdy v mnoha případech svým ministrům Mečiar bere slovo a otázky zodpovídá sám. Totéž se očekávalo od celého HZDS, že bude následovat rozhodnutí, která připravilo vedení strany. Svobodná vůle jejích poslanců byla tedy upozadřována (Haughton 2002: 1319 – 1327).

Stejný fakt potvrzuje i autor Lubomír Kopeček. Politická praxe Mečiarova režimu se dostávala dokonce do rozporu s ústavou. Ta definovala politický mandát jako reprezentativní. Tudíž poslanec není odpovědný straně a má svobodnou vůli v rozhodování. Ochrana svobody rozhodování, spočívala v tom, že poslanec nemohl být odvolán stranou, za kterou byl zvolen. HZDS se snažila praktikovat a prosadit imperativní mandát. Tedy odvolatelnost poslanců právě stranou, za kterou byl zvolen (Kopeček 2006a: 183 – 185).

3.4.2 Opoziční tábor a volební reforma z roku 1998

Vládní opozici v letech 1994 – 1998 tvořily tři složky, pravicová, levicová a maďarská. Již v minulosti jsme mohli vidět, že strany s podobným programem začali spolupracovat jako například SDL v rámci Společné volby nebo Maďarské strany sdružující se do koalice. Pravicové strany do té doby spolupráci nenavázaly. To se mění v roce 1996 kdy opoziční strany KDH a Demokratická unie (DU) společně vytvářejí takzvanou „Modrou koalici“. Této koalici se účastní také Demokratická strana (DS), přestože ve volbách nezískala 5% hlasů a nevstoupila do parlamentu. Během svého poslaneckého mandátu byl jejím předsedou zvolen Ján Langoš, který ve volbách kandidoval za KDH. Tato pravo-středová koalice existovala, aby stranám pomohla spolupracovat a koordinovat své politiky. Modrá koalice se brzy rozrůstá o SDSS a SZS, které dříve kandidovaly v rámci Společné volby. V té chvíli nám vzniká pětičlenná opoziční koalice s oficiálním názvem Slovenská demokratická koalice (SDK). Předsedou SDK se stal Mikuláš Dzurinda. Není třeba příliš zdůrazňovat, že hlavním cílem koalice bylo porazit ve volbách mečiarovský tábor.

Antimečiarovské opozice se tedy konečně formují do koalic. Těsně před volbami 1998 přichází jako reakce vlády volební reforma, která bývá označována jako nedemokratická. Mění se v ní podmínky pro volební koalice účastníci se voleb. V reformě se každá strana v koalici stejně počítá jako samostatná strana, takže musí získat minimálně 5% hlasů. Výsledkem je, že koalice prakticky ztrácejí smysl. V praxi se tedy dostáváme k číslům, kdy dvoustranická koalice musí získat 10% hlasů a tak dále podle počtu stran. SDK by tedy musela získat minimálně 25% hlasů. Koalice reagují transformací v politické strany. Maďarská koalice se transformuje ve Stranu maďarské koalice (SMK). SDK reaguje obdobně a také se transformuje v jednotnou politickou stranu.

Přeměna ovšem nebyla jednoduchá, protože koalice sdružovala strany s různými cíli a nyní museli jejich poslanci ze svých mateřských stran vystoupit a sjednotit se pod jednou stranou a jedním volebním programem. Takže paradoxně mohla tato reforma antimečiarovskému táboru pomoci v integraci. Můžeme říci, že prakticky přinutila opozici k sjednocení a tím ji posílila. Navíc vládní koalice poškodila svůj obraz v očích veřejnosti tím, že Slovensko neuspělo v přístupu do NATO a EU. Také skrze vládní koalici neprošel návrh SDK o přímé volbě prezidenta. Neúspěchu v zahraničních otázkách využil antimečiarovský tábor v čele s SDK a do voleb vstupoval s cílem vrátit Slovensko zpět do Evropy (Fisher 2006: 154 – 156).

3.5 Volby do Národní rady SR 1998⁴

Ve volbách v roce 1998 opět zvítězila HZDS s volebním ziskem 27%. Toto vítězství však bylo pouze formální. Ukázalo se, že HZDS nebude schopna sestavit vládu. Její koaliční partner SNS získal 9,1% hlasů a druhá koaliční strana ZRS ve volbách neuspěla. Takže reálným vítězem voleb se stává SDK. Ta sice neporáží HZDS přímo, protože s 26,3% byla druhá, ale volební zisky ostatních stran ochotných spolupracovat jí dopomáhají k potřebné vládní většině. Vládní koalici po volbách 1998 sestavila SDK s SMK, SOP a SDL. Tato nepřilíš sourodá koalice tedy získala 93 mandátů, disponovala ústavní většinou⁵ a mohla prosadit některé radikální změny (Siaroff 2000: 407 – 408). Jednou z nich bylo zavedení přímé volby prezidenta, která dříve nemohla projít. První přímá volba proběhla v květnu 1999 a Rudolf Schuster v ní porazil s 57,2% hlasů Vladimíra Mečiara (Kopeček 2004: 358 – 359). Rudolf Schuster byl předsedou Strany občanského porozumění (SOP) nového subjektu v NR SR. SOP vzniká krátce před volbami a její úspěch je úzce spojen s popularitou právě jejího předsedy, který působil jako primátor Košic (Hloušek, Kopeček 2010: 255).

⁴ Viz příloha č. 5, č. 6. Zdrojem pro grafy jsou data Statistického úřadu SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>. Datum náhledu 20. 3. 2013.

⁵ Jak už bylo poznamenáno výše, ústavní většinu tvoří 3/5 NR SR, což je 90 mandátů.

Vládní koalice je důkazem, jak polarizovaná byla politika na Slovensku. Ve vládě usedla pravo-středová SDK, dále SMK hájící zájmy maďarské menšiny. Levicová SDL, která je reformovaným nástupcem komunistické strany a SOP, kterou nelze přesně zařadit. Autoři Hloušek a Kopeček SOP popisují jako stranu, která experimentovala s prvky liberálními a sociálními. Můžeme tedy vidět, že koalice byla velmi nesourodá a sdružoval ji především zájem poslat HZDS do opozice. Vlastně můžeme říci, že do vlády usedly všechny do té doby opoziční strany.

Mikuláš Dzurinda se tedy stává premiérem po klíčových volbách pro budoucí podobu země. Dominance HZDS končí a společně se SNS odchází do opozice. Přestože vládě se podařilo prosadit některá rozhodnutí a udělat revizi reformy HZDS v oblasti obsazování veřejné administrativy, objevují se problémy jak v SDK, tak v ostatních stranách. Koalice nedokáže držet pevně při sobě kvůli své heterogenitě a dochází k fragmentaci (O'Dwyer 2004: 543). V rámci SDK dochází ke sporům mezi představiteli stran. Zejména mezi premiérem Dzurindou, který chtěl projekt SDK zachovat a Jánem Čarnogurským. Ján Čarnogurský byl předseda někdejší KDĽ. On naopak požadoval ukončení koalice. Tím pádem zachování a samostatné pokračování stran sdružených do SDK. Napjatá situace vyvrcholí v odchodu Mikuláše Dzurindy se skupinou poslanců a založení nové politické strany. Vzniká tedy Slovenská demokratická a křesťanská unie (SDKÚ). Jak už podobný název i zkratka naznačuje, mělo se jednat o následnickou stranu SDK s ambicí převzít její voliče. To se povedlo jen částečně, protože právě KDĽ celkem úspěšně navazuje na své nezávislé působení. Ostatní strany, které se sdružovaly v rámci SDK, potkávají velké potíže. Významnou pro budoucí podobu stranického systému je především situace SDL. Ze strany odchází Robert Fico a zakládá v roce 1999 stranu SMĚR. Ta se v budoucnu stane mocnou politickou stranou.

Směr hned po svém vzniku silně kritizuje vládu za opatření s tvrdým sociálním dopadem. Tato strana se profiluje jako levicová a přetáhla na k sobě část levicových voličů. To se nejvíce dotklo SDL, která v té době zasedala ve vládě. Důležitým znakem strany byla její pozice ve stranické scéně. Vytvořila vlastně třetí pól, protože ostře vystupovala proti vládě a zároveň si zachovávala odstup od opozice tvořené HZDS a SNS. Charakteristickým prvkem Směru je především její dlouhodobě populární předseda, z jehož popularity strana těžila ve volbách. Můžeme zde vidět jistou paralelu s HZDS a velkou popularitou jejího předsedy. (Kopeček 2000). Strana samotná se charakterizuje jako moderní, progresivní středo-levicová. Odvolává se při tom na koncept Třetí cesty A. Giddense a dokonce přijala přívlastek třetí cesta do svého názvu. Ve svém profilu uvádí, že k založení vedla potřeba změny stylu politiky na Slovensku (SMER 2013).

Směr tedy deklaruje potřeby změn v politice. Toto tvrzení jsem ověřoval za pomoci výzkumu zaměřeného na spokojenost s demokracií. Lidé byli dotazováni, zdali jsou obecně spokojeni s demokracií a celkově politickým systémem ve své zemi. Soustřeďuji se na období mezi lety 1998 – 2001. Vzhledem k volatilitě charakteristické pro Slovensko se dalo odhadnout, že stejně jako volební výsledky politických stran nejsou příliš stabilní, nebude tedy ani spokojenost s politickým systémem konstantní. Souhrnná tabulka je umístěna v příloze⁶. Na první pohled vidíme, že respondentů velmi spokojených s politickým systémem jsou v roce 1998 pouze 2%. A v následujících letech jejich počet ještě klesne na pouhé 1%. Mohutné výkyvy však můžeme pozorovat u počtů celkem spokojených a nespokojených respondentů. Mezi lety 98 – 99 přibylo 12% celkem spokojených respondentů. Jejich počet tedy činí 52%. Přirozeně tedy ubylo dotázaných, kteří vnímají systém negativně.

⁶ Viz Příloha č. 7. Zdroj pro tabulku Pollack, Detlef; Jacobs, Jörg; Müller, Olaf; Pickel, Gert. *Political Culture in Post-Communist Europe*. Tabulka 3.7 strana 41.

Tento výsledek by mohl Směru odporovat, ale v následujících letech se ukazuje, že situace politického systému skutečně není vnímána pozitivně. V roce 2001 počet celkem spokojených klesá o 20% na 32%. Naproti tomu výrazně roste počet nespokojených respondentů z 46% v roce 1999 na 62% v roce 2001. Zajímavým údajem je také počet lidí, kteří by v daném období preferovali diktaturu před demokracií. Jejich počet se pohyboval kolem 19%. V roce 1999 navíc vzrostl počet příznivců systému jedné strany (Ulram, Plasser 2003: 39 - 42). Věřím tedy, že Směru v tomto ohledu lze dát za pravdu. Více než polovina obyvatel státu nespokojených se stavem demokracie a systému jako takového a dokonce téměř 20% antisystémově smýšlejících občanů. Z těchto čísel můžeme vyvodit i další věci. Vztah k liberální demokracii nebyl ve společnosti pevně zakořeněn. Jako příklad můžeme uvést, že i přes neliberální trend Mečiarovy vlády měla HZDS stále vysokou podporu.

3.5.1 Situace před volbami 2002

Vlna secesí mezi lety 1998 – 2002 nepostihla SDL jen jednou při odchodu Roberta Fica, kdy jí nově založený Směr odčerpал část voličů, ale další dělení přichází v roce 2002, kdy se od strany odpojuje část poslanců, aby založila Slovenskou demokratickou alianci (SDA). Krize potkává také SOP, z níž odchází její ústřední postava a předseda Rudolf Schuster. Schuster v historicky první přímé volbě prezidenta roku 1999 poráží v prvním i druhém kole Vladimíra Mečiara. Tento fakt vede k úplnému rozkladu SOP (Školkay 2004). V období před volbami 2002 vzniká také Aliance nového občana (ANO). Zajímavostí na tomto politickém uskupení je, do jaké míry se dalo využít přímé propojení mezi vedením strany a mediální sférou pro maximalizaci svých volebních výsledků. Tento trend již dokázalo HZDS zneužitím vládní moci k odvolání a dosazení nových lidí do vedení státní televize, která byla potom v předvolební kampani hojně využívána.

Podobný trend můžeme sledovat na příkladu ANO. Zakladatelem ANO byl Pavel Rusko. Rusko figuroval ve vedení komerční televize Markíza. Konkrétně zastával post jejího generálního ředitele a později se stal předsedou rady majitelů Markízy. Rusko ještě před založením ANO jednal s vedením SOP o svém možném vstupu do strany, ale hluboká krize SOP po odchodu Schustera ho odradila. Oficiálně tedy vzniká ANO a to 22. dubna 2001. Na rostoucí podpoře ANO měl velký podíl právě předseda Rusko. Díky jeho vazbě na Markízu se straně dostávalo ve zpravodajství enormního prostoru ve srovnání s ostatními stranami. Lubomír Kopeček ve své analýze využívá dat agentury MEMO 98. Ve srovnání s veřejnoprávní televizí na Markíze bylo Ruskově straně věnováno pětikrát více sledovacího času. V analýze je také uvedeno srovnání se Směrem, který se nacházel v podobné pozici jako ANO. Nově založená strana s vyhlídkou na vstup do NR.

Z tohoto srovnání vychází ANO daleko lépe. Na Markíze jí bylo věnováno 6,4% vysílacího času ve zpravodajství proti 2,4 % času věnovanému Směru. Výrazně byl také vylepšován obraz ANO pomocí emotivních záběrů na tleskající občany při slavnostním založení strany (Kopeček 2006b).

Secesi se nevyhnula ani HZDS. Uvnitř strany dochází k roztržce kvůli škrtkům na kandidátkách těsně před volbami, a proto z ní odchází Ivan Gašparovič. Ten zakládá vlastní politickou formaci s názvem Hnutí za demokracii (HZD). Nově vzniklá strana neměla příliš velké šance na vstup do parlamentu, což se ve volbách potvrdilo ziskem 3,3%. Nicméně svůj dopad na volby měla. Stala se jednou z příčin pokračujícího poklesu podpory HZDS (Kopeček 2006a: 201).

3.6 Volby do Národní rady SR 2002

Volby do Národní rady v roce 2002⁷ charakterizuje propad některých stran vládní koalice z předešlého období a úspěch stran založených až po roce 1998.

⁷ Viz příloha č. 8, č. 9. Zdrojem pro grafy jsou data Statistického úřadu SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>.

Například se během předešlého volebního období rozpadla SDK a některým stranám, které ji tvořili, se již nepodařilo dostat do Národní rady. Řeč může být o DS, která byla vlivnou složkou Dzurindovy vlády. Pro DS bylo charakteristické, že i přes svou nepříliš velkou volební podporu dokázala během své účasti na vládě iniciovat některé reformy. Ačkoliv tato strana měla velmi propracovaný volební program tak byla poznamenána odchodem několika klíčových postav včetně svého předsedy Jána Langoše a její volební preference padly pod 3% (Dufek 2002).

Pokud se na výsledky voleb podíváme ze strany úspěšných politických stran, tak napočítáme 7 stran, kterým se podařilo překročit uzavírací klauzuli. Vítězem voleb se i v roce 2002 stává HZDS. HZDS získává 19,5% hlasů. Podle grafů však můžeme snadno odhalit, že se svým výsledkem strana nemohla i přes vítězství být spokojena. Od zisku 37,3% ve volbách v roce 1992 její preference stále klesají a výsledek z roku 2002 straně zaručil 36 mandátů. Z dlouhodobého hlediska počet mandátů klesl prakticky o polovinu oproti 74 z roku 1992. Strana se navíc již v předešlém volebním období dostala do izolace a ta pokračuje i po volbách 2002. Tato izolace se projevila tak, že pro ostatní parlamentní strany nepřicházela HZDS v úvahu jako koaliční partner. Osazenstvo strany reaguje velmi pobouřeně a zvedá se dokonce odpor vůči dlouholeté ikoně HZDS Vladimíru Mečiarovi. Strana totiž čelí faktu, že obnovení dominance ve stranickém systému nebude možné.

Na druhém místě končí SDKÚ Mikuláše Dzurindy. SDKÚ získává 15,1% hlasů a 28 mandátů v parlamentu. Zde můžeme pozorovat, že i výsledek SDKÚ nebyl zcela uspokojivý. Jak bylo uvedeno dříve SDKÚ vystupovala jako následovník SDK a slibovala si zisk jejího elektorátu. Toho dosáhla jen v určité míře. Jak vidíme v grafu, SDK v roce 1998 získala 26,3%. Zde se ukázala síla KDĽ, která získává 8,3% a téměř pokrývá ztrátu SDKÚ oproti SDK. Autoři Balík a Kopeček vidí jako důležitý aspekt pro volební zisk SDKÚ i zahraniční podporu, která se této straně dostala. Organizace jako EU a NATO vyjádřily důvěru osobě premiéra Dzurindy s nadějí v kontinuální vývoj stranického systému.

Poukázaly také na fakt, že pod jeho vládou by Slovensko mělo být schopno vstoupit do EU. Tím se SDKÚ stává velmi atraktivní možností proevropských voličů.

Třetího místa ve volbách dosáhl Směr Roberta Fica. S volebním ziskem 13,5% hlasů se z nově založené politické strany stává vlivná parlamentní strana (Balík, Kopeček 2002). Směr však nebyl jedinou stranou, která se krátce po založení probjovala do parlamentu. Úspěch slavila i Aliance nového občana s 8%. O překvapivý výsledek se postarala i Komunistická strana Slovenska (KSS), protože se také dostává do NR SR. KSS získává 6,3%. Pokud se budeme ptát po příčinách růstu podpory KSS, která během devadesátých let nepřekročila 3%, zjistíme, že komunisté jsou voleni především jako forma protestu proti politice vládní koalice. Že podpora komunistů rostla, se dalo sledovat již v předcházejících komunálních volbách, kdy KSS získala nadprůměrnou podporu v rámci celého státu. Nicméně klíčové oblasti pro KSS byly oblasti venkova a menších měst středního a východního Slovenska. V intencích Rokkanových konfliktních linií bychom hovořili o linii města versus venkov, kdy venkov podpořil KSS (Hloušek, Kopeček 2010: 73 – 75).

Volby v roce 2002 lze interpretovat jako další důkaz nestability stranického systému Slovenska. Velkou měrou se na této nestabilitě podílí v úvodu zmiňovaná volatilita. Dalším důležitým faktorem proměny politického systému byla fragmentace starších stran a tím vznik nových stran. Tento jev může též podporovat růst volatility. Štěpení stran a přechody politiků z jedné strany ke druhé podněcují voliče k volbě různých stran během krátkého období.

3.6.1 Vláda po volbách 2002

Vládu po volbách tvořila koalice čtyř stran. Jednalo se o SDKÚ, SMK, KDH a ANO. Premiérem se stal znovu Mikuláš Dzurinda. Na rozdíl od jeho první vlády v široké různorodé koalici se mu nyní podařilo sestavit mnohem kompaktnější vládu. Například v koalici nezasedala žádná levicová strana, ale jen pravice nebo případně středopravice.

Dzurindova koalice disponovala těsnou vládní většinou. Konkrétně 78 ze 150 poslanců. Každopádně tato většina byla dostačující pro plánované reformy v mnoha směrech (Kopeček 2006a: 202).

Vláda se chystala reformovat odvětví od fiskální politiky a investic, přes pracovní zákony až po zdravotnictví a vzdělání. V literatuře se můžeme setkat s označením politiky druhé Dzurindovy vlády jako s neoliberálním obratem. Výraznou figurou této vlády byl také ministr financí Ivan Mikloš, který byl neoliberalismu výrazně nakloněn a obklopil se podobně smýšlejícími poradci. Vládě se však nepodařilo zcela nahradit postkomunistický model sociálního státu. Výsledkem se tedy stává režim částečně se opírající o rostoucí sílu trhu, ale zároveň poskytující vysokou míru sociálního zabezpečení. Tento model vyhovoval především politice Směru, který dokázal této příležitosti ve volbách 2006 využít.

Vládní politika po roce 2002 přinesla do systému novou zkušenost pro voliče, kterou jako v případě ČR zdaleka ne všichni oceňují. To se později také odrazí ve výsledku voleb. Občané se totiž stávají mnohem více zodpovědní za svůj vlastní ekonomický prospěch. S tím samozřejmě také souvisí zodpovědnost za vlastní neúspěch. Obecně reformy směřovaly k snížení deficitu státního rozpočtu a tím plnění kritérií pro přístup do EU. Došlo například k zjednodušení systému daní. Byla zavedena rovná daň a sjednoceno DPH. Dalším bodem reformy se stal pracovní trh. Například byl zaveden zákon o nezaměstnanosti, který ukládal nezaměstnaným aktivně hledat novou práci a dostavovat se na pracovní úřad pravidelně. Tento zákon přivítali zaměstnavatelé. Podepsána byla také dohoda o omezení vlivu obchodních unií a odborů. Tyto organizace byly postaveny spíše od dozorčí role s úkolem kontrolovat zaměstnavatele (Fisher, Gould, Haughton 2007: 977 – 983).

3.6.2 Situace opozičních stran

V úvodu kapitoly bylo řečeno, že HZDS přes formální vítězství setrvala v izolaci. Navíc strana postupně ztrácela preference. HZDS byla tedy nucena nějakým způsobem na tuto situaci reagovat. Reakce přichází ve formě prohlášení, že HZDS je připravena podporovat vládu v jejích reformách. Od tohoto kroku si strana slibuje možnost participace na rozhodování.

Důležitý je tento moment také pro Směr. Ve chvíli, kdy HZDS deklaruje připravenost podporovat Dzurindu, přestává být hlavním představitelem opozice a tento prostor zaplňuje Směr. Stává se tedy dominantní levicovou silou v politickém spektru a zároveň nejsilnější opoziční stranou. Tradiční strany jako SDL nebo SDSS které ve volbách neuspěly, se dokonce v rámci fúze levicových stran stávají součástí Směru. Kromě nich do něj vstupují také celé strany SDA a SOP. Tyto události posilují pozici strany Roberta Fica a sjednocují levici. Navíc se Směr nebál ostře vyjádřit svou kritiku proti vládní koalici. Například v roce 2004 aktivně podporoval snahu Konfederace odborových svazů o vypsání mimořádných voleb a tím ukončení činnosti druhé Dzurindovy vlády. HZDS na rozdíl od silně protivládního postoje Směru zaujalo k referendu o vypsání voleb nejistý postoj. Strana vyjádřila deklaratorní formou svou podporu, ale nijak se do iniciativy dále nezapojovala. Snaha HZDS o prolomení izolace stála stranu pokles preferencí. Je diskutabilní, jestli růst koaličního potenciálu vyvážil ztrátu podpory. Faktem zůstává, že podpora HZDS klesala dlouhodobě a strana se pokusila situaci nějak změnit (Kopeček 2006a: 202 – 204).

3.6.3 Rozklad stran a vládní koalice

Secesní trend ve stranickém systému Slovenska se nevyhnul ani období po roce 2002. Vzhledem k těsné parlamentní většině tento projev nestability systému negativně ovlivnil stav vlády.

Jako první se štěpení projevilo v HZDS. Odpojila se od ní skupinka poslanců, kteří nesouhlasili s vedením ve straně. Stejně jako v minulosti se odchozí poslanci pokusili založit vlastní politické uskupení. V tomto případě neslo název Lidová unie. Tato strana však neprokázala svou životaschopnost a rozpadla se dříve, než se mohla zúčastnit voleb. I přes její marginálnost tato strana měla svůj význam v podobě pokračujícího oslabování HZDS.

V roce 2003 následuje další vlna odchodů poslanců, tentokrát z ANO a SDKÚ. Odchozí z SDKÚ mezi nimiž byl například místopředseda Ivan Šimko, se též pokouší založit novou politickou stranu. Tato strana byla pojmenována Svobodné fórum (SF). SF prokázalo větší životaschopnost než Lidová unie a vydrželo do voleb. Nicméně nepřekročilo uzavírací volební klauzuli a se ziskem necelých 3,5% se SF zařadilo mezi mimoparlamentní strany. Hluboká krize potkala také ANO. Předseda Rusko, s nímž byla strana silně svázána, se potýkal s dluhovými skandály a zapříčinil tak rozklad ve vlastní straně. ANO tedy odchází do opozice. Dopad těchto oslabení Dzurindova kabinetu vedl k situaci, kdy se vláda stala menšinovou. V tomto období je deklaráce podpory ze strany HZDS vládě prospěšná (Kopeček 2007).

Rozpad vládní koalice byl dovršen odchodem KDH do opozice. Klíčovou roli v jejich odchodu sehrál odmítavý postoj SDKÚ ke smlouvě kterou se KDH snažila prosadit. Smlouva o výhradě svědomí, měla zaručovat právo občanům odmítnout v některých profesích činnosti, které jsou v rozporu s jejich vyznáním. Například lékař odmítající potrat či učitel odmítající sexuální výchovu. Dotýkáme se zde tedy konfliktní linie stát versus církve. Výsledkem byl odchod ministrů za KDH z vlády, která ztrácí v parlamentu potřebnou podporu. Krátce po definitivním rozpadu vlády dochází k vypsání předčasných voleb v roce 2006 (Malová, Učeň 2007: 1103 – 1105).

3.7 Volby do Národní rady SR 2006

Výsledky předčasných voleb⁸ jsou uvedeny v grafech. Z nich nám jasně vychází, že vítězem voleb se s prakticky 30% stává Směr. Je evidentní, že ostrá protivládní politika a kritika reforem Dzurindovy vlády Směru pomohla, protože strana si oproti volbám v roce 2002 polepšila o 16%. O volebním programu vítězné strany budu psát v další podkapitole. Druhý nejvyšší počet hlasů získala SDKÚ-DS a to 18,4%. Můžeme vidět, že náskok vítězného Směru je značný.

O překvapení se ve volbách postarala Slovenská národní strana. S 11,7% získala 20 mandátů a vrátila se do parlamentu. Na příkladu SNS můžeme pozorovat posílení nacionalistické konfliktní linie. Tedy, že část voličů na Slovensku cítila potřebu postavit se proti maďarské menšině. SNS totiž ve svém volebním programu razantně vystupuje proti SMK, která podle ní nemá žádné právo vládnout na Slovensku. Podle slov uvedených v programu strana hájící práva menšiny nemůže rozhodovat o slovenském národu a SNS se zavazuje, že pokud se jí podaří vstoupit do parlamentu tak se zasadí o odstavení SMK od vlády. Celkově je z volebního programu cítit silný nacionalistický apel. Výroky o obhajování zájmů slovenského národa jsou pravidelně zakončovány vykřičníkem. V programu⁹ můžeme také nalézt obdobnou kritiku jako u Směru. Vládě je vyčítána její asociálnost a neohleduplnost vůči obyvatelům, kteří doplácují na bolestivé vládní reformy. SNS dále lidem slibovala například byty pro sociálně slabé a byty pro mladé rodiny. Jak vidíme, strana zkombinovala ve svém programu nacionalismus s populismem a tato strategie se ukázala jako efektivní (SNS 2013).

Další stranou, která ve volbách uspěla, byla právě SMK. Ta se od ostatních stran odlišovala stabilní voličskou základnou. Když se podíváme na grafy, tak uvidíme, jak malé byly rozdíly mezi volebními zisky v jednotlivých volbách.

⁸ Viz příloha č. 10, č. 11. Zdrojem pro grafy jsou data Statistického úřadu SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>.

⁹ Volební program SNS pro volby v roce 2006. Dostupný na http://www.sns.sk/wp-content/uploads/2010/03/program_sns_2006.pdf, 15. 4. 2013

Strana vždy získala okolo 10%. Tento jev lze podle mého názoru celkem snadno vysvětlit. Pokud se podíváme na národnostní složení Slovenské republiky, dostaneme se k přibližně stejným číslům, jako jsou volební zisky SMK. Například při sčítání lidu v roce 2001 uvedlo 9,7% občanů SR jako svou národnost maďarskou. V roce 2011 šlo pak o 8,7% obyvatel (Statistický úřad SR 2013).¹⁰ Ve volbách 2006 činil volební zisk SMK 11,7%, což straně zajistilo 20 mandátů v parlamentu.

Podle údajů výše víme o nepřátelské kampani, kterou proti této straně vedlo SNS. Kromě nacionálního argumentu použila SNS proti SMK i protivládní agendu, protože byla členem obou Dzurindových vlád prosazující nepopulární reformy. Nicméně ani aktivní podpora radikálních hospodářských reforem neubrala straně nic z jejího věrného elektorátu. SMK se jako tradičně držela tématu ochrany práv maďarské minority a to jí zařídilo přetrvávající podporu.

Až překvapivě dobrý výsledek zaznamenala doposud vládní strana SDKÚ. Dalo se očekávat, že na jejím výsledku se odrazí již zmiňované nepopulární reformy. Ve volbách 2006 strana kandidovala pod upraveným názvem Slovenská demokratická a křesťanská unie – Demokratická strana (SKDÚ-DS) a získala 18,4% hlasů. Jak název naznačuje, došlo před volbami ke spojení SDKÚ s Demokratickou stranou. Podle volebního programu strana spoléhala na dobrou prezentaci. Odvolávala se na spolupráci s mnoha odborníky a kladla důraz na kontinuitu v reformování státu, kterému vyjádřily podporu také různé osobnosti jako G. Bush nebo T. Blair při návštěvách Slovenska (Pčolinský, Štensová 2007). Do voleb přicházela strana se čtyřmi důležitými tématy. Šlo o vzdělání, spravedlnost, bezpečnost a občanská práva. Strana ve svém programu kritizovala iluzi sociálního státu a obhajovala své hospodářské reformy (SDKÚ-DS 2013).¹¹ S tímto programem se jí podařilo získat 31 mandátů. Výsledek znamenal post druhé nejsilnější strany, ale zároveň také odchod do opozice.

¹⁰ Statistiky o národnostním složení obyvatel. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/files/tab-10.pdf>, 17. 4. 2013

¹¹ Volební program SDKÚ-DS pro volby v roce 2006. Dostupný na <http://www.sdku-ds.sk/content/volebny-program-2006>, 15. 4. 2013

Do parlamentu vstoupily také strany KDH a HZDS. KDH se ziskem 8,3% který byl pro vedení strany zklamáním. Strana očekávala, že se stane nejsilnějším uskupením v pravé části politického spektra. KDH ve svém programu zdůrazňovala tradiční křesťanské hodnoty jako například mravnost a význam rodiny (KDH 2013). Tato strategie oslovovala specifickou část obyvatelstva a neumožňovala straně získávat voliče napříč politickým spektrem. Každopádně strana získala 14 mandátů a nepodařilo se jí porazit Dzurindovu stranu. Když se podíváme na mandátní zisky účastníků předešlé koalice, dostaneme číslo 65. Za předpokladu spolupráce s HZDS by se podařilo sestavit většinovou vládu s 80 mandáty. Tuto možnost se pokusilo navrhnout SDKÚ-DS. KDH však nabídku razantně odmítlo s odůvodněním, že spolupráce s HZDS je vzhledem k minulosti strany nemyslitelná. Stejně tak KDH obdrželo nabídku ke koaličnímu vládnutí i od Roberta Fica. Nakonec byla nabídka odmítnuta ze stejného důvodu. Participace na vládě s HZDS nepřicházela v úvahu. Navíc KDH nebyla tak ústupná v otázce vládních postů.

Právě HZDS, které se podařilo konečně prolomit izolaci a spekulovalo se o ní jako potenciálním koaličním partnerovi levice i pravice, získala ve volbách 2006 nejnižší volební podporu od svého založení. HZDS dosáhla pouze na 8,8% hlasů. Stejně jako pro KDH byl i pro HZDS výsledek zklamáním. V literatuře je dokonce uvedeno, že pro vedení strany šlo o obrovský šok, přestože očekávalo nejnižší volební výsledek v historii. Takto nízký volební zisk je způsoben z velké části nebyvalým úspěchem Směru. Ten HZDS odčerpал množství voličů i v oblastech kde se dlouhodobě HZDS dostávalo vysoké podpory. Další příčinou lze shledávat volební úspěch obnovené SNS, která svou nacionální rétorikou také přitáhla část voličů HZDS. Nicméně zisk 15 mandátů straně zajistil koaliční potenciál a Vladimír Mečiar byl přizván Směrem k účasti na vládě (Kopeček 2007: 175 – 177).

3.7.1 Strana Směr, vítěz voleb, vládní koalice

Volební program společně s dobrou prezentací Roberta Fica byl nesporně jedním z hlavních faktorů vedoucích vítězství Směru ve volbách. Proto mu ve své práci také věnuji prostor. Nejdříve však k Směru a ideologii. Celý název strany tedy Směr – Sociální demokracie a její zkratka SMER-SD nám napovídá, jaké hodnoty strana prosazovala. Těsně po vzniku strany Směr odmítal být nějak zařazován v politickém spektru a podle dostupných faktů kategorizace nebyla zcela možná. Strana se nijak ideologicky nevymezovala a zaměřovala se jen na voličsky atraktivní otázky, takže ve výsledku se dala charakterizovat jako populistická a nacionalistická. Romské menšině se ve svém volebním programu Směr věnoval i v roce 2006, kdy nabízel opatření jak zařídit zapojení menšiny do pracovního procesu. Z volebního programu je také cítit silný apel na sociálně slabší vrstvy, které tvořily většinu voličů. To se projevovalo výčtem projevů reforem předešlé vlády zakončené otázkou, jestli je to správné a spravedlivé. Ve svém programu se Směr často odvolává na sociální stát a spravedlivou distribuci ekonomických statků pro všechny (Směr 2013).¹²

Při sestavování vlády měl Směr různé možnosti jakou vládu sestavit. Nabízela se koalice s KDH a SMK, která by disponovala 84 mandáty, ale tento plán se však neuskutečnil. Druhá možnost byla koalice, která po vyjednávání nakonec byla reálně sestavena. Koalice Směru, SNS a HZDS držela ve svých rukou 85 mandátů a pro Směr se tedy otevřel prostor k demontáži reforem, které byly stranou silně kritizovány.¹³ Navíc koaliční HZDS a SNS umožnili vítěznému Směru obsadit prakticky všechny klíčové resorty svými ministry. Se spoluprací Směru a krajně pravicové strany jako SNS však měla zásadní problém Strana evropských socialistů (PES)¹⁴, do které byl Směr v roce 2005 přijat.

¹² Volební program strany Směr pro volby 2006. Dostupné na http://www.strana-smer.sk/sites/default/files/uploads/dokumenty/volebny_program_2006.pdf, 17. 4. 2013

¹³ Paradoxně k žádné demontáži nedošlo. Kromě kosmetických úprav se do systému nijak zvláště nezasahovalo

¹⁴ Zkratka PES - Party of European Socialists

Právě kvůli spolupráci s krajní pravicí bylo Směru v PES pozastaveno členství. Nakonec však PES ustupuje a v roce 2008 je Směr opět uznán jako plnoprávný člen. K tomuto faktu vedla stranická situace na Slovensku. Když se podíváme na parlamentní strany a rozdělíme je v rámci politického spektra, závěr bude takový, že PES neměla jinou možnost. Po krachu levicových stran ve volbách a jejich fúzi se Směrem nezbyl pro PES na Slovensku žádný jiný partner (Hloušek, Kopeček 2010: 47 – 48).

Koalice se během svého vládního období potýkala s různými skandály, které poškozovaly preference jednotlivých stran. To se samozřejmě odrazilo na podobě stranické scény po volbách. Nejvíce na kauzy doplácel Směr. Podle agentury Focus během roku 2009 klesla podpora vítěze předešlých voleb o celých 10%. Přesně řečeno v lednu by podle průzkumu strana získala 46,9% a v září téhož roku již jen 35,3% (Tódová 2009). Pro příklad vládě Směru uškodila předražená dohoda uzavřená ministerstvem pro životní prostředí, které v té době vedla SNS. Jednalo se o tender na propagaci operačního programu životní prostředí. Smlouva ve výši 11 milionů eur byla uzavřena na pět let. Této dohodě předcházely další kauzy. Jmenujme ještě období za ministra Jaroslava Izáka, kdy ministerstvo přidělovalo dotace na solární energii podnikům, které byly nějakým způsobem napojené na úředníky ministerstva (Tódová 2010).

3.8 Volby do Národní rady SR 2010

V předešlé kapitole bylo řečeno, že v závěru funkčního období začala vládní koalice ztrácet preference. Na výsledcích voleb se to odrazilo tak, že stejná koalice by už nebyla možná. Výsledky voleb¹⁵ přinesly velké změny v osazenstvu NR SR. Znovu se v nich projevila nestabilita stranického systému, protože mimo parlament zůstaly dvě strany z předešlého období a naopak se do parlamentu prosadily dvě nové strany.

¹⁵ Viz příloha č. 12, č. 13. Zdrojem pro grafy jsou data Statistického úřadu SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4490>.

Vítězem voleb 2010 se znovu stává Směr-SD. Se ziskem 34,8% lze hovořit o suverénním vítězství, protože druhá SDKÚ-DS nezískala ani polovinu hlasů co Směr. Po přepočtu na mandáty dostala strana 62 postů v parlamentu. Problém pro Směr nastal při pohledu na výsledky ostatních stran, jelikož se ukázalo, že bude mít velký problém s hledáním případných koaličních partnerů. Druhý největší volební zisk náležel SDKÚ-DS. Strana obdržela 15,4% hlasů a tím pádem 28 mandátů. Byla to právě SDKÚ-DS která po volbách sestavila vládu a premiérkou se stala Iveta Radičová.

Do Národní rady vstoupila také KDH a SNS. KDH získala 8,5% a SNS překonalo uzavírací klauzuli jen velmi těsně s volebním ziskem něco málo nad 5%. To znamenalo 9 mandátů. Pokud by se Směr znovu pokoušel o sestavení koalice se SNS, byla by vláda pouze menšinová se 71 mandáty. Třetí člen předcházející vlády totiž už 5% nepřekonal. HZDS se nepodařilo zastavit klesající preference a po volbách se z ní stává mimoparlamentní strana. Volební zisk HZDS činil 4,3%. Se stejným výsledkem skončila i SMK, která se ve volbách 2010 také nedostala do parlamentu. V jejím případě však nešlo o dlouhodobý pokles voličské podpory. Na výsledcích předcházejících voleb se pravidelně ukazovalo jak stabilní a disciplinovanou voličskou základnu tato strana má. Zde se jednalo o štěpení, po kterém mnoho voličů SMK podpořilo nově vzniklý politický subjekt MOST-HÍD. Ten vzniká v roce 2009 a je založen bývalým předsedou SMK Bélou Bugárem. Navíc s ním ze strany odešla i část poslanců. Hlavní myšlenkou jeho strany je spolupráce mezi národnostními menšinami a slovenskou většinou. K tomuto cíli odkazuje i název strany, protože by měla tvořit most spojující obyvatelstvo SR. Jak ukazuje volební výsledek, tak tato vize byla pro voliče atraktivní a podařilo se jí získat větší část elektorátu SMK.

Za volebním úspěchem MOST-HÍD však nestojí pouze jejich myšlenka a umírněná profilace směřující ke spolupráci. V porovnání s SMK, se dostává MOST-HÍD do výhody také kvůli svému vedení. Jak již bylo zmíněno z SMK odešel Béla Bugár. A právě osobnost předsedy dopomohla straně MOST k úspěchu, protože Bugár požíval mezi voliči velké popularity a důvěryhodnosti (Gyarfášová 2011).

Druhou novou stranou, která se probjovala do NR SR se stala Svoboda a Solidarita (SaS). Tato liberální formace vstupuje do voleb s velmi pragmatickým a jasným programem. Neužívá v něm tradiční deklaratorní fráze, ale vymezuje 120 bodů, u kterých uvádí, jakým konkrétním opatřením chce daného bodu dosáhnout. Pro příklad hned první bod programu se týká státního rozpočtu. Strana navrhovala ústavní zákon o vyrovnaném státním rozpočtu. Zákon by ukládal vládě snižovat každoročně deficit až k dosažení vyrovnaného rozpočtu. S tímto zákonem se pojil ještě zákon o fiskálním pravidle, který by umožňoval zadlužení maximálně do výše 50% HDP (SaS 2013)¹⁶.

Dalším znakem charakteristickým pro SaS je význam osoby jejího předsedy. Podobně jako Béla Bugár nebo Robert Fico zosobňují své strany, tak SaS je silně spojena s ikonou jejího předsedy Richarda Sulíka. Můžeme tedy konstatovat, že spoléhají na dobrou prezentaci svého předsedy v médiích a na to navazující snazší identifikaci voliče se stranou. Volič si ke straně, kterou chce volit, dokáže přiřadit tvář předsedy a jeho výroky. Stranická scéna se stává více personalizovanou a nepůsobí na voliče nepřehledně. Stejný jev bylo možné pozorovat již v minulosti, kdy HZDS byla představována především jejím předsedou Mečiarom (Žúborová 2011).

Vládu po volbách sestavila koalice pravo-středových stran. Koalici tvořila SDKÚ-DS, KDH, SaS a MOST-HÍD. Zajímavou veličinou v grafu je také počet propadlých hlasů. V roce 2010 to bylo 16% a z tohoto počtu polovina patřila dvěma bývalým parlamentním stranám SMK a HZDS.

¹⁶ Volební program strany SaS pro volby 2010. Dostupné na <http://www.scribd.com/doc/30531179/Program-SaS-120-napadov>, 19. 4. 2013

4 Zhodnocení vývoje stranického systému a jeho kategorizace

4.1 Éra mečiarismu – období v letech 1992 – 1998

4.1.1 Stranický systém

Jako první se pokusím kategorizovat období první a druhé dominance HZDS ve stranickém systému. Z grafů již víme, že volební zisky HZDS byly v 90. letech velmi vysoké v porovnání s ostatními aktéry. V roce 1992 získala HZDS 37,3% hlasů a v roce 1994 35%. Tento fakt mě vedl ke snaze zařadit stranický systém do některé z kategorií výrazně vázaných na jednu stranu. Pokud vezmu v úvahu Duvergerův typ systému dominantní strany jako možný model pro uvedené období, tak narazím u kritérií toho typu. Aby mohla být HZDS považována za dominantní podle Duvergerova typu, musela by splnit podmínku vítězství minimálně ve třech po sobě jdoucích volbách, v nichž byla silnější než ostatní strany. A druhé kritérium, podle kterého musí být ideologie a postoje strany přijímány veřejností jako dominantní.

První kritérium HZDS splňuje pouze částečně. Ano strana zvítězila dokonce ve čtyřech po sobě jdoucích volbách, ale volby v roce 1994 byly mimořádné a předcházelo jim krátké období Moravčíkovy vlády, které narušuje kontinuitu Mečiarova vládnutí. A navíc po volbách v roce 1998 nebo 2002 se o HZDS nedá hovořit jako o silnější straně, přestože ve volbách zvítězila. HZDS se po vítězstvích ve dvou posledně zmíněných volbách dostává do izolace s nulovým koaličním potenciálem, takže její reálná síla je velmi malá. Otázku druhého kritéria mohu vyřešit pomocí výsledku voleb z roku 1998. HZDS získala 27% těsně následována SDK s 26,3%. Nelze tedy tvrdit, že postoje strany byly společností vnímány jako dominantní.

Aplikovat na období dominance HZDS ve stranickém systému Sartoriho typ predominantní strany nebude také z hlediska stanovených kritérií možné. Jak bylo uvedeno již v teoretické části.

Tento systém vyžaduje, aby strana získávala ve volbách absolutní většinu hlasů, tedy více než 50%. Na to navazuje možnost, aby vládu sestavila samotná predominantní strana a nepotřebovala nikoho dalšího do koalice. Ani jedna z podmínek není splněna. HZDS nikdy nezískala více než 37% a v obou případech vládla koaliční vláda.

Pro doplnění můžeme zmínit Blondelův multipartismus s dominující stranou. Dominující strana v jeho typologii vypadá tak, že ve volbách dlouhodobě dosahuje vyšších výsledků než ostatní strany. Není zde parametr absolutní většiny, ale hovoří se o cca o 40% jako obvyklém volebním zisku. Tomu by se HZDS blížila ve volbách 1992 a 1994. Nicméně už volby 1998 tato kritéria porušují, protože HZDS získává podobný počet hlasů jako SDK. Navíc je strana odsunuta do opozice, ze které se vrací až jako koaliční partner Směru po volbách 2006. V typologii Jeana Blondela se dominantní strana dostává do opozice jen zřídka (Kopeček 2006a: 285 – 286).

Vzhledem k počtu a relevanci stran můžeme tedy o období první dominance HZDS hovořit jako o umírněném pluralismu. V systému se nacházelo 5 relevantních politických stran a existovala zde vládní koalice. V parlamentu se nenacházela žádná výrazná antisystémová strana. SNS působila radikálně a nacionalisticky ovšem nikoliv antysystémově. Naopak se podílela na vládě s HZDS a SDL.

Po volbách 1994 už systém nelze jako umírněný pluralismus charakterizovat. Dochází k porušení kritéria počtu stran. Naopak se plní některá kritéria směřující k polarizovanému pluralismu. Do parlamentu vstupuje více než 6 relevantních politických stran. Diskutovat by se například dalo o relevanci nové radikální strany ZRS. Avšak vzhledem k zájmu HZDS na spolupráci s touto stranou se ukázalo, že disponovala koaličním potenciálem. Dalším kritériem je obsazení politického středu. Ten obsazuje HZDS, které se neprofiluje jako jasně ideologicky vymezená strana.

Dalším znakem je, že koaliční partneři ve vládě jsou si ideologicky celkem vzdáleni. Agrární ZRS zasedá ve vládě s nacionalistickou SNS a centristickým hnutím ve formě HZDS.

4.1.2 Konfliktní linie

Z hlediska konfliktních linií se nám ve vymezeném období ukazuje jako klíčová specifická linie pro Slovensko. Konfliktní linie mečiarismus versus antimečiarismus. Tuto linii determinuje spor o podobu režimu. Z údajů v literatuře již víme, že HZDS se chopila moci netradičním způsobem. Prvním krokem po ustavení vlády bylo získání kontroly nad státní televizí a rozhlasem. Strana se také pokoušela prosazovat imperativní mandát nebo odvolat prezidenta Michala Kováče, který se otevřeně stavěl politice Vladimíra Mečiara na odpor. Tato linie výrazně určovala ráz politiky a stranická spojení v 90. letech. Konsolidace antagonistických táborů však neproběhla současně. Mečiarovský tábor se dokázal v rámci vlády konsolidovat rychle, v případě antimečiarovského tábora spolupráce přicházela velmi pomalu. Přestože opoziční strany sdílely odpor proti praktikám a směřování politiky HZDS ke spolupráci dlouhodobě nedocházelo. Kromě pokusu levicových stran sjednotit se v koalici Společná volba, kdy jen těsně překročili hranici 10% určenou pro koalice a sbližování maďarských stran, se v systému dlouho neukázala jednotná protimečiarovská iniciativa (Goldman 1999). V roce 1997 se však situace mění a antimečiarovský tábor se integruje. Vzniká Slovenská demokratická koalice (SDK) s cílem odstavit mečiarovský tábor od moci. Na případě SDK lze dobře demonstrovat specifický znak konfliktní linie mečiarismus versus antimečiarismus. V SDK se sdružují strany s rozdílnými ideologickými východisky a programy, sjednocené svou antipatií vůči HZDS. Při sestavování vlády se tento jev projeví ještě silněji, protože ve vládě sestavené Mikulášem Dzurindou zasedají nejen pravicové, levicové a středové strany, ale podporuje ji i SMK hájící práva maďarské menšiny.

4.2 Období 1998 – 2002

4.2.1 Stranický systém

Po volbách 1998 se zcela mění konfigurace stranického systému. Vůdčí síla předešlých období HZDS se i přes vítězství ve volbách dostává do opozice. Vládu tedy sestavuje Mikuláš Dzurinda. V předešlé podkapitole jsem uvedl, jak různorodou vládu předseda SDK sestavil. Nicméně tato koalice disponovala ústavní většinou a mohla prosadit některé významné změny jako například přímou volbu prezidenta.

Jaké parametry tedy vykazovala stranická scéna a jak by se dala zařadit? Jako první ověřím svou původní hypotézu, že stranický systém půjde převážně charakterizovat jako umírněný pluralismus. Podle kritéria počtu relevantních stran se systém pohybuje na horní hranici umírněného pluralismu, tedy na šesti. Svou relevanci má všech 6 stran. Koaliční potenciál prokazuje SDK, SOP, SMK a SDL svou účastí na vládě. Vyděračským potenciálem disponuje HZDS i SNS. Zejména HZDS je klíčová pro vznik koalice v podobě, v jaké vznikla po volbách 1998. Kategorizaci ovšem znesnadňuje nestabilita stranického systému, která je pro Slovensko příznačná. Projevuje se fragmentací SDK v polovině volebního období, kdy část poslanců odchází společně s premiérem Dzurindou do nově založené SDKÚ. Dostáváme se tedy přes hranici kritéria počtu relevantních stran.

Při prozkoumání kritéria ideologické vzdálenosti, bude stranický systém vykazovat znaky polarizovaného pluralismu, protože strany vládní koalice jsou si ideologicky vzdáleny. Takže systém i přes příklon k umírněnému pluralismu těsně po volbách můžeme nakonec charakterizovat spíše jako polarizovaný pluralismus. Musíme však zmínit fakt, že sledovaný případ nezapadá přesně do všech kritérií.

4.2.2 Konfliktní linie

Pro tvorbu koalice a i pro tvorbu politiky převládá jako hlavní konfliktní linie mečiarismus versus antimečiarismus, který polarizuje stranickou scénu.

Ta však během tohoto období postupně ztrácí na významu. Nutno poznamenat, že vláda začíná prosazovat politiku, vedoucí k přesunu těžiště směrem k socioekonomické konfliktní linii. Strany se postupně začínají vymezovat na klasické ose pravice levice a ne vztahem k HZDS a osobě Vladimíra Mečiara.

4.3 Období 2002 – 2006

4.3.1 Stranický systém

Počet politických stran obsazených v parlamentu opět skončil nad hranicí umírněného pluralismu. Navíc se do parlamentu prosadila antisystémová strana ve formě KSS. Relevance komunistické strany je však sporná, protože její koaliční potenciál byl prakticky nulový a vliv na tvorbu koalic umožněný vyděračským potenciálem taky neměla. Kromě této marginální výjimky začal systém vykazovat některé znaky umírněného pluralismu, které dříve neexistovaly. Hovořím o středopravé vládní koalici v čele s SDKÚ. V systému ubylo radikálních stran a celkově je naplněn spíše dostředivou tendencí. To znamená, že se ideologická vzdálenost mezi stranami zmenšuje. Docházím tedy k závěru, že početní kritérium je překročeno jen velmi těsně, protože relevance KSS je omezená. A vnitřní fungování systému vykazuje znaky umírněného pluralismu.

4.3.2 Konfliktní linie

Nastolený trend růstu významu socioekonomické konfliktní linie se po volbách potvrzuje. Ekonomické vládní reformy se stávají středem zájmu a profiluje se na nich jak vláda, tak její opozice představovaná především Směrem, jehož voličská základna rychle roste. Právě Směr zdůrazňuje sociální dopady liberálních reforem a ostře je kritizuje.

Svůj význam však v období po roce 2002 prokáže i klasická konfliktní linie Steina Rokkana. Konkrétně linie církev versus stát. V rámci této linie dokonce dojde k rozpadu vládní koalice, kdy KDH hájící křesťanské hodnoty vystupuje z vlády. Předmětem sporu s SDKÚ je návrh zákona o výhradě svědomí.

Ten KDH prosazuje jako svou prioritu a SDKÚ se staví proti. Zákon má garantovat lidem právo odmítnout činnosti v rozporu s jejich vyznáním. Na tomto příkladě se ukazuje stále vysoký význam křesťanské tradice na Slovensku.

4.4 Období 2006 – 2010

4.4.1 Stranický systém

Po volbách se v systému nacházelo 6 relevantních stran. Z nichž všechny disponovaly koaličním potenciálem. Dokonce i HZDS se podařilo prolomit izolaci. Vítězem voleb se stal Směr, jemuž kritika vládních reforem přinesla mohutnou voličskou podporu. Nicméně situace nebyla jednoznačná a nabízelo se několik alternativ sestavení vlády. SDKÚ se pokusilo navrhnout koalici s SMK, KDH a HZDS. Tato nabídka se ze strany KDH setkala s kritikou, protože odmítali spolupracovat s HZDS. Z pohledu Směru existovalo více možností jak sestavit vládu. Nakonec však zvítězila varianta koalice se SNS a HZDS, protože tyto strany měly jen velmi malé nároky na ministerské posty a Směr tak ovládal klíčová ministerstva.

Typologizace období bude rozhodně směřovat k umírněnému pluralismu. Počet stran odpovídá kritériu a stejně tak situace ve stranickém systému. Pokračují podobné tendence jako v předešlém období. Existence koaličního vládnutí, dostředivé tendence v systému a absence antisystémových stran.

4.4.2 Konfliktní linie

V tomto období už konfliktní linie mečiarismus versus antimečiarismus mizí. HZDS už zdaleka není tou mocnou stranou, jakou byla v 90. letech. A kromě KDH, která na základě této linie odmítá spolupracovat s Mečiarovou stranou už nijak nedeterminuje podobu stranického systému. Socioekonomická konfliktní linie se stává klíčovou a na její platformě se vůči sobě strany vymezují. Významně se ovšem zvýšil význam nacionalistické konfliktní linie. Dokladem je velký úspěch SNS a její návrat nejen do parlamentu, ale i do vlády. Situace se však radikalizuje i ze strany maďarské menšiny.

To vyústí v rozkol v SMK, odchod Bély Bugára a založení nové politické strany MOST-HÍD. Strana symbolizuje most vedoucí ke spolupráci menšin a snaží se tak mírnit nacionální nálady na obou stranách. Výsledkem je volební úspěch MOST-HÍD a propad jak SMK tak SNS. V období před volbami 2010 tedy vzrostl vliv nacionální konfliktní linie.

4.5 Období po roce 2010

Hodnotit podobu konfliktních linií po roce 2010 už nebude možné, protože v předkládané práci nebylo zkoumáno období od roku 2010 do současnosti. Proto se v této podkapitole omezím jen na kategorizaci stranického systému tak, jak vypadal bezprostředně po volbách.

Volební výsledek nám potvrzuje nastolený trend v posunu k umírněnému pluralismu. Opět se do parlamentu dostává hraniční počet šesti stran, které si ideologicky nejsou příliš vzdáleny. Tento počet by možná šlo ještě zredukovat, protože SNS disponuje devíti poslanci a její koaliční potenciál je prakticky nulový. Vítězem voleb se stává stejně jako v roce 2006 Směr, ale vládu sestavují středoprávé strany v čele s SDKÚ-DS. Jde o poměrně homogenní koalici. Dalším splněným kritériem je, že do parlamentu nevstoupila žádná výrazná antisystémová strana.

5 Závěr

V předkládané práci jsem zkoumal vývoj stranického systému Slovenské republiky v období 1993 - 2010. Podařilo se mi formulovat a prokázat znaky charakteristické pro tento systém. Prvním z těchto znaků je rozhodně nestabilita. Na výsledcích voleb se zřetelně ukazuje tento rys. Prakticky v každých volbách, které proběhly ve sledovaném období, se do Národní rady Slovenské republiky prosadila nová politická strana. Bylo běžné, že nový subjekt nedokázal svou relevanci udržet dlouhodobě a došlo k jeho rozpadu. Kontinuální zastoupení v parlamentu dokázalo získat jen málo stran. Jako příklady jmenujme HZDS, SMK nebo KDH. Nestabilita systému byla z velké části zapříčiněna nestabilitou samotných politických stran. V průběhu volebního období pravidelně docházelo k fragmentacím parlamentních stran. Vznik HZD z HZDS, secese v SDL, po níž vzniká Směr nebo rozklad SDK a vznik SDKÚ.

Dalším znakem stranického systému byla polarizace. V období první a druhé dominance HZDS se v systému tvoří dva póly. Mečiarovský, schvalující styl politiky HZDS, který Slovensko odklonil od klasického modelu liberální demokracie k hybridní formě demokracie. A antimečiarovský proud protestující proti politice Vladimíra Mečiara ve snaze o návrat k liberálním hodnotám. Významnou se také stala otázka participace Slovenské republiky na procesu evropské integrace, kdy se antimečiarovský proud snažil zapojit zemi zpět do Evropy. Polarizace se stupňuje ještě více s příchodem politických stran odmítajících se nějak vymezit v rámci konfliktní linie mečiarismus versus antimečiarismus. Jako příklad můžeme uvést Směr, který v době svého založení prosazoval značně nečitelnou a neideologickou politiku.

Prokázal se také předpoklad, že volatilita charakteristická pro SR bude mít vliv na podobu stranického systému a jeho proměny. Vzhledem k časté fragmentaci a vzniku nových stran je tento jev pochopitelný.

Voliči nemají dostatek času se dlouhodobě ztotožnit se stranou a její ideologií. To také může vést k populismu. Strany využívají krátkodobých volebních programů zaměřených na voličsky atraktivní otázky.

Z hlediska kategorizace se má hypotéza, že stranický systém půjde převážně charakterizovat jako umírněný pluralismus, naplnila jen částečně. Období v letech 1992 – 1994 navzdory očekávání, lze podle kritérií označit za umírněný pluralismus. Po roce 1994 roste počet parlamentních stran a nastává příklon k polarizovanému pluralismu. Stranický systém vykazuje znaky tohoto modelu prakticky až do roku 2006. Tehdy se stranický systém i přes vyšší počet politických stran začíná chovat jako umírněný pluralismus. Zároveň klesá význam HZDS a vznikají první vlády, které jsou si ideologicky blízko na rozdíl od první Dzurindovy vlády. Ta sjednocovala pravici i levici a měla za úkol hlavně vrátit Slovensko na dráhu liberální demokracie. Období v letech 1998 – 2002 bych označil jako polarizovaný pluralismus, především s ohledem na kritérium počtu stran. Navazující období v letech 2002 – 2006 bych označil za polarizovaný pluralismus s výraznými prvky pluralismu umírněného.

Tento trend dále pokračuje i po volbách v roce 2006 a 2010 kdy systém také plní podmínky umírněného pluralismu. Postupnou stabilizaci a nižší míru polarizace chápu jako důsledek rostoucího významu socioekonomické konfliktní linie. Ve své práci jsem také prokázal význam nacionalistické konfliktní linie a do jisté míry i význam klasické konfliktní linie stát versus církev.

Cíl mé bakalářské práce je tedy splněn. Podařilo se mi zmapovat vývoj stranického systému a v rámci typologie Giovanni Sartoriho ho kategorizovat. Podle očekávání se typy v různých obdobích lišily a ne vždy byla plněna přesně všechna kritéria. Nicméně i podle částečně splněných kritérií lze úspěšně systém popsat.

Seznam zkratek

ANO – Aliance nového občana
DS – Demokratická strana
DÚ – Demokratická unie
HZD – Hnutí za demokracii
HZDS – Hnutí za demokratické Slovensko
KDH – Křesťansko-demokratické hnutí
KSS – Komunistická strana Slovenska
MK – Maďarská koalice
MKDH – Maďarské křesťansko-demokratické hnutí
NR SR – Národní rada Slovenské republiky
PES – Strana evropských socialistů
RSS – Rolnická strana Slovenska
SaS – Svoboda a solidarita
SDA – Sociálnědemokratická aliance
SDK – Slovenská demokratická koalice
SDKÚ – Slovenská demokratická a křesťanská unie
SDL – Strana demokratické levice
SDSS – Sociálně-demokratická strana Slovenska
SF – Svobodné fórum
SKDH – Slovenské křesťansko-demokratické hnutí
SMER-SD – Směr – Sociální demokracie
SNS – Slovenská národní strana
SOP – Strana občanského porozumění
SV – Společná volba
SZS – Strana zelených na Slovensku
VPN – Veřejnost proti násilí
ZRS – Sdružení dělníků Slovenska

Seznam použité literatury

Drulák, Petr a kol.: 2008. *Jak zkoumat politiku*. Portál. Praha.

Fish, Steven M.; Kroenig, Matthew: 2009. *The Handbook of National Legislatures*. Cambridge University Press. New York.

Fisher, Sharon: 2006. *Political Change in Post-Communist Slovakia and Croatia: From Nationalist to Europeanist*. Pallgrave Macmillan. New York.

Goldman, Minton F.: 1999. *Slovakia since independence: a struggle for democracy*. Praeger. Londýn.

Henderson, Karen: 2002. *Slovakia. The escape from invisibility*. Routledge. Londýn.

Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír: 2004. *Konfliktní demokracie. Moderní masová politika ve střední Evropě*. Masarykova univerzita. Brno.

Hloušek, Vít; Kopeček, Lubomír: 2010. *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Grada. Praha.

Just, Petr: 2004. Slovenská republika. In Cabada, Ladislav; Dvořáková, Vladimíra a kol. *Komparace politických systémů III*. Oeconomica. Praha.

Kopeček, Lubomír: 2004. Slovensko. In Kubát, Michal a kol. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Eurolex Bohemia. Praha.

Kopeček, Lubomír: 2005. Slovensko. In Strmiska, Maxmilián (ed.). *Politické strany moderní Evropy*. Portál. Praha.

Kopeček, Lubomír: 2006a. *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno.

Kopeček, Lubomír: 2007. *Politické strany na Slovensku*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno.

Novák, Miroslav: 1997. *Systémy politických stran*. Sociologické nakladatelství. Praha.

Sartori, Giovanni: 2005. *Strany a stranické systémy*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno.

Siaroff, Alan: 2000. *Comparative European party systems*. Garland Publishing Inc. New York.

Ulam, Peter A.; Plasser Fritz: 2003. Political Culture in East-Central and Eastern Europe: Empirical Findings 1990 - 2001. In Pollack, Detlef; Jacobs, Jörg; Müller, Olaf; Pickel, Gert. *Political Culture in Post-Communist Europe*. Ashgate Publishing Company. Aldershot.

Waller, Michael: 1996. Party inheritances and partyidentities. In Pridham, Geoffrey; Lewis, Paul G. *Stabilising Fragile Democracies: New Party Systems in Southern and Eastern Europe*. Routledge. Londýn.

Seznam internetových zdrojů a pramenů

Balík, Stanislav; Kopeček, Lubomír: 2002. Slovenské volby 2002 - Překročení Rubikonu? *Středoevropské politické studie*, Ročník 4, číslo 4 (podzim, 2002), nestránkováno. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=27>, 30. 3. 2013

Bielasiak, Jack: 2002. The Institutionalization of Electoral and Party Systems in Postcommunist States. *Comparative Politics*, Ročník 34, číslo 2 (leden, 2002), 189-210. Dostupné na <http://www.jstor.org/stable/4146937>, 29. 3. 2013

Dufek, Pavel: 2002. Demokratická strana a její program. Studie marginální politické strany, která vládla Slovensku. *Středoevropské politické studie*, Ročník 4, číslo 4 (podzim, 2002), nestránkováno. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=28>, 30. 3. 2013

Fisher, Sharon; Gould, John; Haughton, Tim: 2002. Slovakia's Neoliberal Turn. *Europe-Asia Studies*, Ročník. 59, číslo. 6 (září., 2007), 977-998. Dostupné na <http://www.jstor.org/stable/20451413>, 15. 4. 2013

Gyarfášová, Olga: 2011. Slovenské parlamentné voľby 2010: nacionálna agenda na ústupe?. *Středoevropské politické studie*, Ročník 13, číslo 1 (zima, 2011), nestránkováno. <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=432>, 19. 4. 2013

Haughton, Tim: 2002. Vladimír Mečiar and His Role in the 1994-1998 Slovak Coalition Government. *Europe-Asia Studies*, Ročník 54, číslo. 8 (prosinec., 2002), 1319-1338. Dostupné na <http://www.jstor.org/stable/826388>, 28. 3. 2013

Kopeček, Lubomír: 2001. Nová politická strana Smer ve slovenském stranickém systému. Ohrožení vstupu země do Evropské unie. *Středoevropské politické studie*, Ročník 3, číslo 1 (zima, 2001), nestránkováno. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=99>, 30. 3. 2013

Kopeček, Lubomír: 2006b. Analýza působení Aliance nového občana ve slovenské politice. *Středoevropské politické studie*, Ročník 8, číslo 4 (podzim, 2006), nestránkováno. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=284>, 30. 3. 2013

Malová, Darina; Učeň, Petr: 2007. Slovakia. *European Journal Of Political Research*, Ročník 46, číslo 7/8 (prosinec, 2007), 1096-1106. Dostupné na <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=80e9acf2-5317-4fcb-a80f-a836216c37cb%40sessionmgr113&hid=125>, 15. 4. 2013

O'Dwyer, Conor: 2004. Runaway State Building: How Political Parties Shape States in Postcommunist Eastern Europe. *World Politics*, Ročník. 56, číslo. 4 (červenec., 2004), 520-553. Dostupné na <http://www.jstor.org/stable/25054274>, 30. 3. 2013

Oficiální stránky SaS. Dostupné na <http://www.strana-sas.sk/>, 19. 4. 2013

Oficiální stránky SDKÚ-DS. Dostupné na <http://www.sdku-ds.sk/>, 15. 4. 2013

Oficiální stránky SNS. Dostupné na <http://www.sns.sk/>, 15. 4. 2013

Pčolinský, Vladimír; Štensová, Antónia: 2007. Slovak Parliamentary Elections 2006. *Středoevropské politické studie*, Ročník 9, číslo 2/3 (jaro-léto, 2007), nestránkováno. Dostupné na <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=300>, 16. 4. 2013

Profil strany SMĚR. Dostupné na <http://www.strana-smer.sk/67/profil-strany>, 5. 4. 2013

Statistický úřad SR. Dostupné na <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>, 30. 3. 2013

Školkay, Andrej: 2004. Prezidentské voľby na Slovensku. Komunikácia kandidátov v prezidentskej kampani na Slovensku. *Středoevropské politické studie*, Ročník 6, číslo 2-3 (jaro-léto, 2004), nestránkováno. <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=205>, 11. 4. 2013

Tódová, Monika: 2009. Smer stratil desať percent. *Sme*. 23. 9. 2009. <http://www.sme.sk/c/5029705/smer-stratil-desat-percent.html>, 18. 4. 2013

Tódová, Monika: 2010. SNS znovu platila milióny navyše. *Sme*. 11. 3. 2010. <http://www.sme.sk/c/5029705/smer-stratil-desat-percent.html>, 18. 4. 2013

Žúborová, Viera: 2011. Prejavy personalizácie líderstva: perspektívy slovenských straníckych lídrov vo vzťahu k medializácii. *Středoevropské politické studie*, Ročník 13, číslo 4 (podzim, 2011), nestránkováno.

<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=484>, 20. 4. 2013

Resumé

The topic of my thesis is the development of the party system in the Slovak Republic in the period of 1993 - 2010. I'm trying to apply the theory of Giovanni Sartori on this party system. The presumption of my work is that the party system in the Slovak Republic in the examined period can be characterized as systems of moderate pluralism.

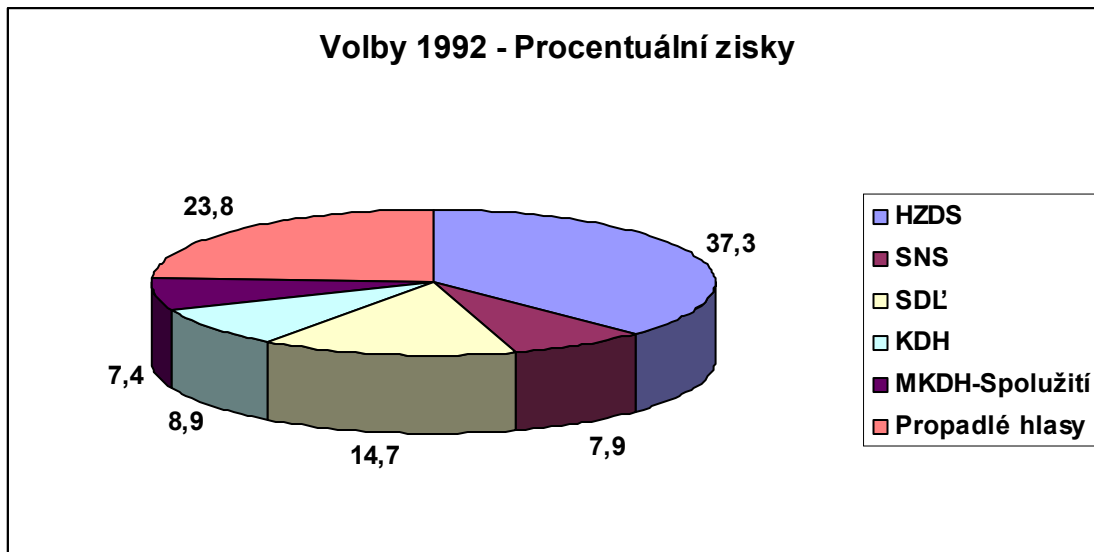
Slovakia as a post-communist country passed dynamic changes in the 1990's. A lot of new political parties were created in this period and these parties are free to participate in elections. The most important parties in the examined period include for example the Movement for a Democratic Slovakia. In the nineties the personality of party leader Vladimir Meciar separates political scene into two camps, and creates cleavage Meciarism versus anti-Meciarism. Based on this line, coalitions and decisions important for future of regime were made.

Significant party was also SDK or later SDKU and its chairman Mikulas Dzurinda. By the time he was Prime Minister, Slovakia once again entered the path to liberal democracy. The country also participated in the European integration process. Later on, SMER became a major force in the party system. Its chairman Robert Fico is very popular and SMER currently dominates in the party system of Slovak republic.

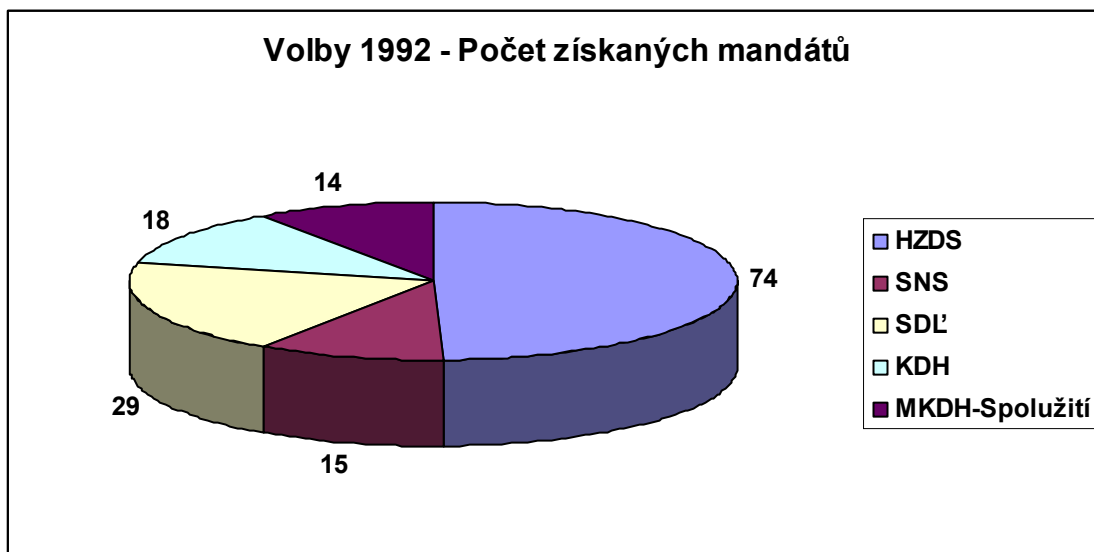
My work includes the theory of Giovanni Sartori and concept of cleavages by Stein Rokkan. The second part is descriptive, where I describe the development of the party system. In the third part I tried to categorize the system in the intentions of Sartori's theory. The work also contains an attachment with charts of election results.

Příloha

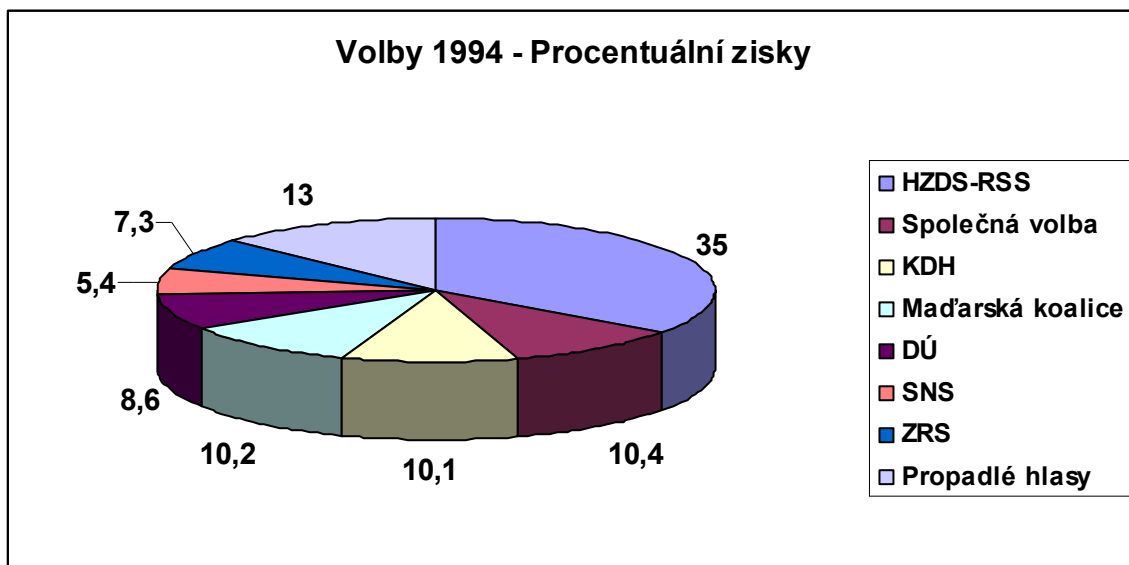
Příloha č. 1

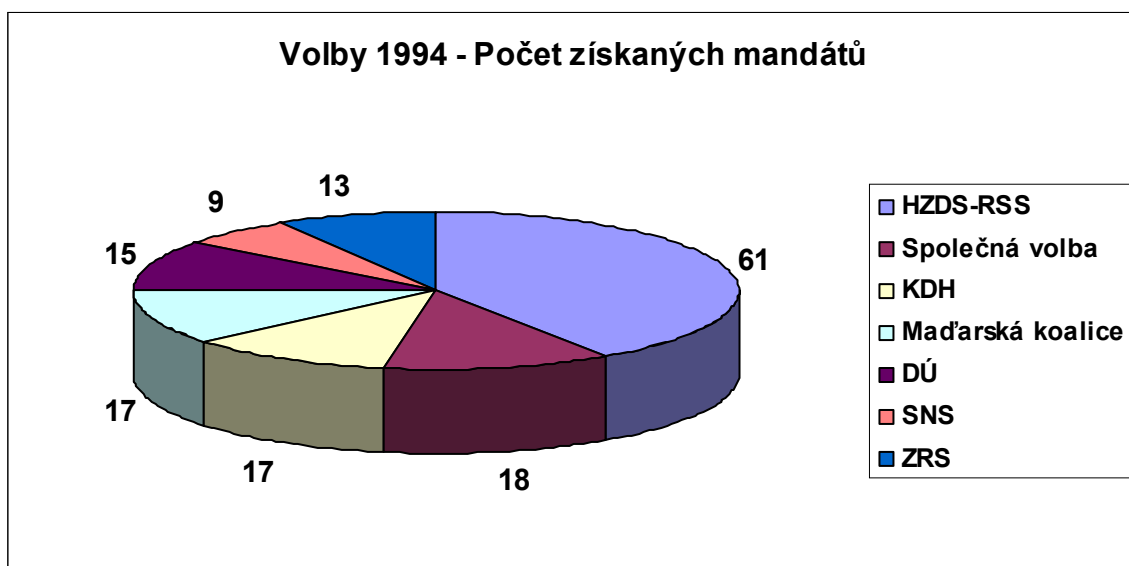
Příloha č. 2

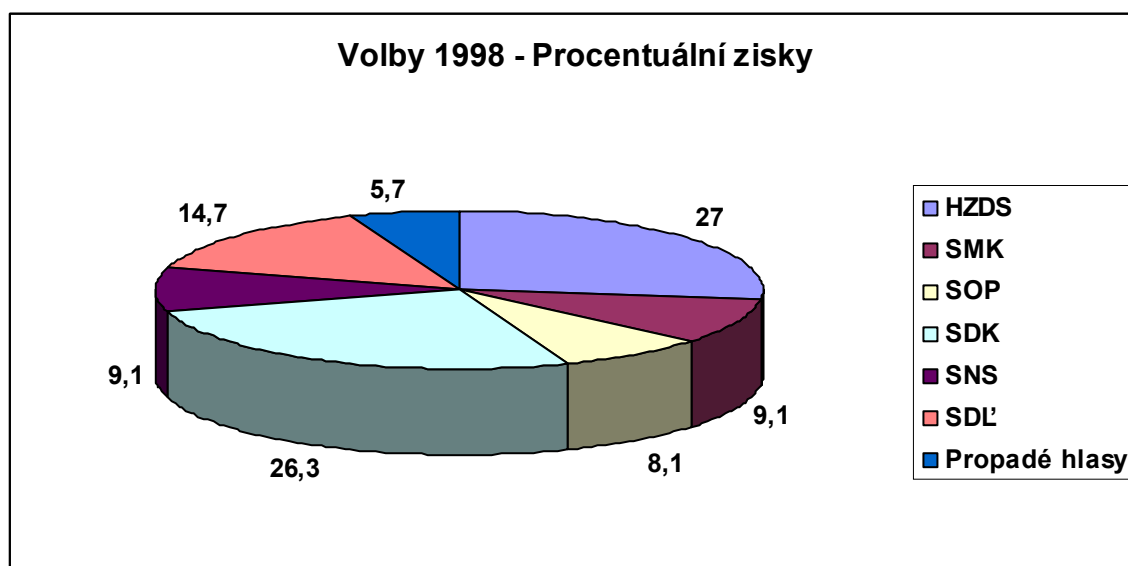
Příloha č. 3

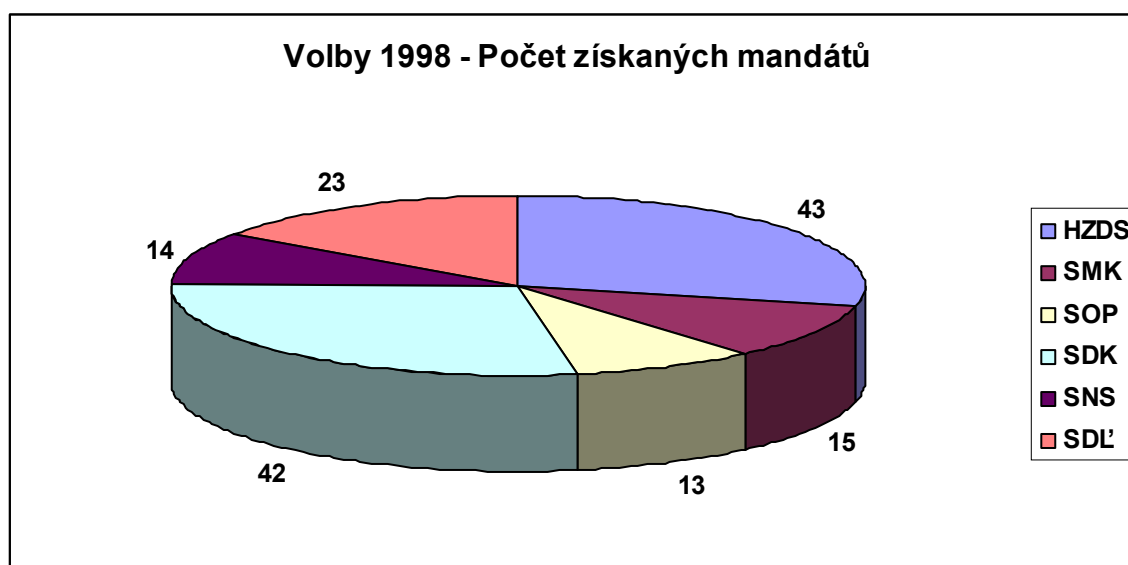
Příloha č. 4

Příloha č. 5

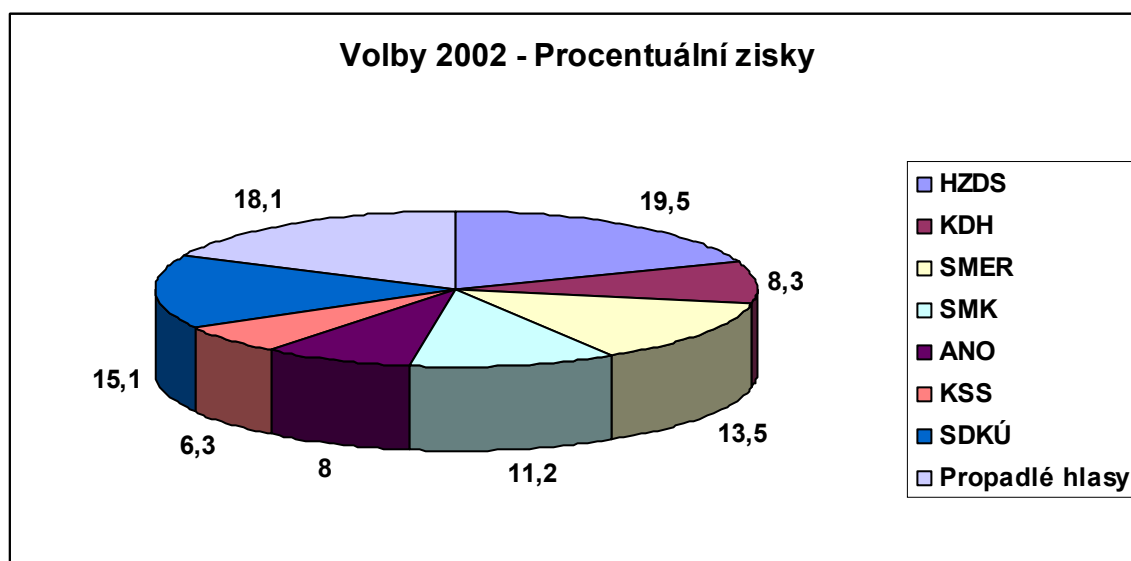
Příloha č. 6

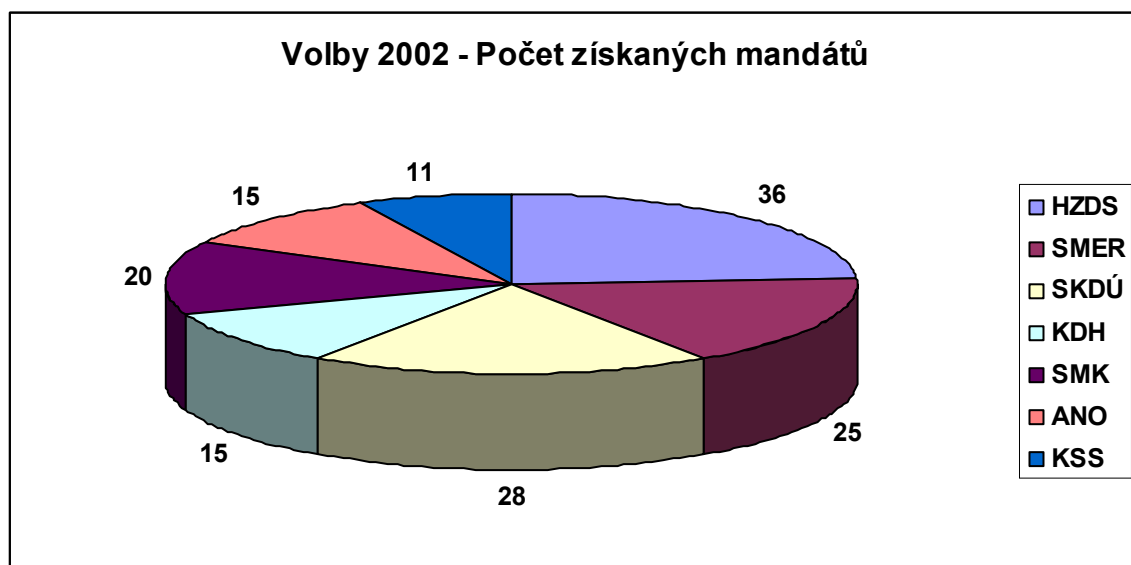
Příloha č. 7

	1998	1999	2001
Velmi spokojen	2%	1%	1%
Spíše spokojen	40%	52%	32%
Nespokojen	57%	46%	62%

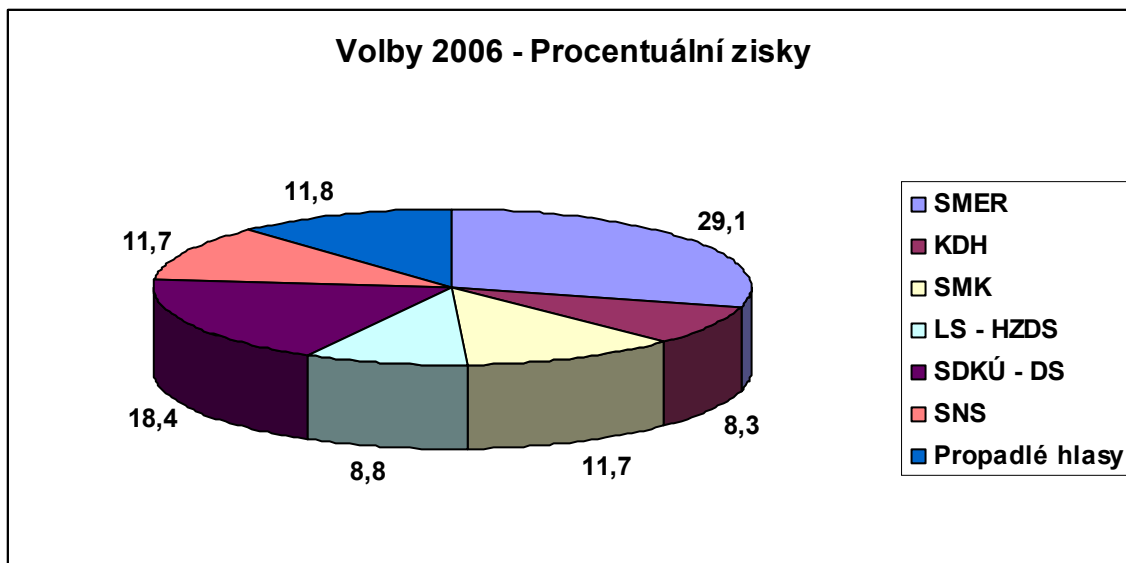
Příloha č. 8

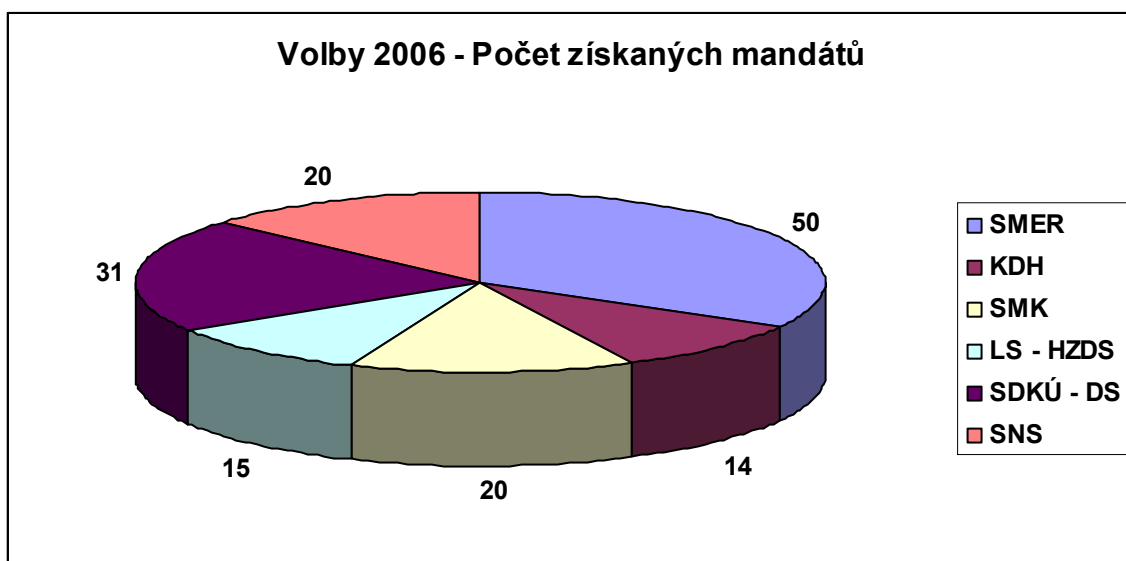
Příloha č. 9

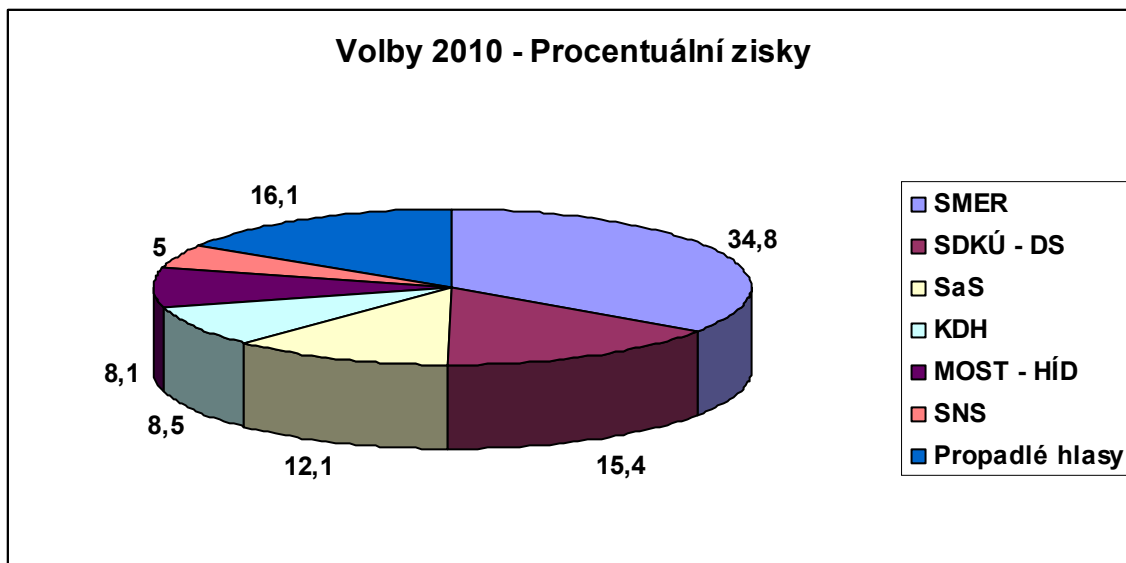
Příloha č. 10

Příloha č. 11

Příloha č. 12

Příloha č. 13

